

Stadsodling och livsmedelsberedskap

Riskkonstruktioner, normer och maktrelationer

Julia Nyman

Sociologi AV Självständigt arbete

Huvudområde: Sociologi

Högskolepoäng: 15

Termin/år: VT2025

Handledare: Katarina Giritli Nygren

Examinator: Markus Lundström

Utbildningsprogram: Magisterprogram i sociologi med inriktning mot forskning och kritiska studier

Vid Mittuniversitetet finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA (se bilaga för publiceringsvillkor). Publiceringen sker i open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Mittuniversitetet rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

- ☒ Ja, jag/vi godkänner publiceringsvillkoren.
- ☐ Nej, jag/vi godkänner inte att mitt självständiga arbete publiceras i det offentliga gränssnittet i DiVA (Endast arkivering i DiVA).

Umeå 2025-06-15

Ort och datum

Sociologi AV Självständigt arbete

Program/Kurs

Julia Nyman

Namn (alla författaress namn)

1992

Födelseår (alla författaress födelseår)

Sammanfattning

Studien undersöker hur risker relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling konstrueras i olika diskurser samt vilka maktrelationer och normer som skapas och upprätthålls inom dessa. Studien utgår från intersektionell riskteori och med en tematisk analys av intervjuer med tjänstepersoner från fyra kommuner. I analysen har också två huvudsakliga diskurser blivit synliga: beredskapsdiskursen och hållbarhetsdiskursen.

I beredskapsdiskursen finns en snävare syn på livsmedelsberedskap med en mer normativ syn på krishantering och fokus ligger mer på institutionaliserade risker. Stadsodling i sig görs också till en risk snarare än som ett potentiellt bidrag till livsmedelsberedskapen.

Hållbarhetsdiskursen konstruerar liknande risker som beredskapsdiskursen men stadsodling görs som risk då den är etablerad och ses som ett viktigt bidrag till livsmedelsberedskapen.

Hållbarhetsdiskursen konstruerar risker närmre medborgarna och även potentiella lösningar, till exempel genom att odla ätbart i parker för alla invånare att ta del av.

Beredskapsdiskursen upplevs besitta större makt att definiera hur arbetet kring beredskap och krishantering ska bedrivas, vilket medför utmaningar i interaktionen mellan diskurserna i fråga om till exempel stadsodlingens potential för utökad livsmedelsberedskap.

Resultatet visar också att det finns ojämlikheter som riskerar att upprätthållas i de olika diskursernas syn på livsmedelsberedskap och stadsodling. Livsmedelsberedskap för den enskilda individen ska byggas genom uppmuntran till hemberedskap genom extra matinköp, trots att många idag har det svårt ekonomiskt. Även olika sociala strukturer lyfts fram som potentiella hinder för utövning av stadsodling.

Nyckelord: stadsodling, livsmedelsberedskap, risk, kommunal verksamhet, maktrelationer, normer

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1 Inledning	6
1.1 Syfte	8
1.2 Frågeställningar	8
2 Bakgrund	9
2.1 Ansvar för invånares tillgång till mat	10
2.2 Skydd för företagen	11
2.3 Normer i risk och kris	12
2.4 Kort om det övergripande forskningsprojektet	13
3 Tidigare forskning	14
3.1 Historisk betydelse av stadsodling vid kris och krig	14
3.2 Potential för stärkt motståndskraft	15
3.3 Betydelsen av stöd från det offentliga	16
3.4 Stadsodlingens konflikter	16
3.5 Synen på risker	17
4 Teoretiskt ramverk	19
4.1 Intersektionell riskteori	19
4.2 Diskurser och risk	21
4.3 Applicering av det teoretiska ramverket	22
4.4 Teoretisk diskussion	23
5 Metod	24
5.1 Urval	24
5.1.1 Urval av intervjupersoner	24
5.2 Intervjuer	25
5.2.1 Informanterna	26
5.3 Analysmetod	26
5.3.1 Tematisk analys	27
5.3.2 Identifiering av två diskurser under den tematiska analysen	28
5.4 Metodologisk diskussion	29
5.5 Etik	30
5.6 Kvalitetskriterier	31
6 Resultat och analys	33
6.1 Hur risker konstrueras i olika diskurser	33
6.1.1 Två framträdande diskurser	33

6.1.2 Beredskapsdiskursen.....	35
6.1.3 Hållbarhetsdiskursen	38
6.1.4 Risk och värde i stadsodling	43
6.2 Maktrelationer och normer	46
6.2.1 Den normativa beredskapens företrädare.....	46
6.2.2 Upprätthållandet av ojämlikheter	49
6.3 Interaktioner mellan beredskapsdiskursen och hållbarhetsdiskursen.....	51
7 Slutsats och diskussion	54
7.1 Slutsatser.....	54
7.1.1 Hur risker konstrueras relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling i olika diskurser	54
7.1.2 Maktrelationer och normer som skapas och upprätthålls genom diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling	55
7.1.3 Interaktionen mellan diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling i den kommunala verksamheten.....	55
7.2 Diskussion.....	56
7.3 Förslag på vidare forskning.....	58
8 Referenser	59
9 Bilagor.....	65
Bilaga 1 Publiceringsvillkor	65
Bilaga 2 Information om deltagande i studie.....	67
Bilaga 3 Intervjuguide	70
Bilaga 4 Kodningsschema	72

1 Inledning

”Vad ska vi äta idag?”. En fråga som kan vara fylld av glädje och förväntan, eller förenad med ångest. Ångest över att man skjutit veckohandlingen framför sig och att kylan nu ekar tom eller för att mat på bordet inte är något som kan tas för givet.

Vi lever på flera sätt i osäkerhetens tid. När detta arbete skrivs har det varit krig i Europa i tre år. För några år sedan utbröt covid-19-pandemin. Matpriserna har stigit kraftigt de senaste åren (Konkurrensverket 2024). Det finns också indikatorer på att en otrygg tillgång på mat är mer utbredd hos befolkningen i Sverige än vad man tidigare trott (Rost & Lundälv 2021).

Livsmedelsförsörjningen i Sverige är sårbar (Livsmedelsverket 2023). Endast hälften av maten vi äter idag produceras i Sverige. Majoriteten av frukten vi äter och över hälften av grönsakerna är importerade (Bengtsson & Haller 2025, s. 3). Samtidigt skulle det också vara i princip omöjligt för landets lantbrukare att behålla produktionen på sina gårdar vid längre kriser (Eriksson 2018, s. 23). Vi är helt beroende av import av fossila drivmedel och utan drivmedel stannar dagens livsmedelssystem (SOU 2024:8, s. 101).

Även sättet som vi idag producerar livsmedel på måste förändras om vi vill kunna försörja en växande befolkning utan att skada världens ekosystem. Ett sätt att möta detta problem är att börja odla mat i städerna (Bengtsson & Haller 2025, s. 1). Mer än hälften av världens befolkning bor i städer, och den delen förväntas öka till närmre 70 procent till år 2050 (Tomatis, Egerer & Navas-Gracia 2024, s. 1).

Att odla mat i Sveriges städer är inget nytt. Koloniträdgårdar och stadsodling har haft en betydelsefull roll i landets historia. Under första världskriget stod koloniträdgårdar för en stor del av stadsbornas livsmedel. Under andra världskriget nyttjades parker i städerna för att odla bland annat kål och potatis (Koloniträdgårdsförbundet 2023). Idag finns stadsodlingar i de flesta av Sveriges kommuner och intresset ökar (Alirani et al. 2024, s. 7). Stadsodling förekommer i olika utförande med allt från större föreningsdrivna stugområden till odlingslotter och även

balkongodling i det enskilda hemmet. En sak de har gemensamt är möjligheter för invånare i städer att odla på egen hand, så som grönsaker och frukt (Schoen et al. 2021, s. 2).

Landets ledare påpekar att Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget (Regeringskansliet 2025a). Det ställs förväntningar på att den enskilde individen kan försörja sig själv i minst sju dagar utan stöd från det offentliga för att samhället ska hinna ställa om (Livsmedelsverket 2025b). Det finns dock ingen samhällsaktör som har ett utpekad ansvar för livsmedelsberedskapen (MSB 2025).

Att kunna förse befolkningen med livsmedel även under kriser är avgörande för människors överlevnad (Eriksson 2018, s. 6). Sverige har det senaste årtiondet genomgått flera händelser som prövat samhällets förmåga att ställa om vid påfrestningar i fredstid. Flera gånger har det i efterhand konstaterats att inblandade aktörer agerat för långsamt, till exempel regeringens initiala agerande i covid-19-pandemin (Bet. 2020/21:KU20, s. 226). Det har också visats att vissa typer av risker tenderar att prioriteras framför andra (Ericson 2020).

Att besitta tolkningsutrymmet för att definiera vad som bedöms utgöra risker och även rangordna dessa risker baserat på vad som anses utgöra de största riskerna är förenat med makt (Hobbins, Danielsson & Sjöstedt 2020, s. 18). Att kritiskt granska dessa ställningstaganden kan bidra med ett synliggörande om vilka som ges tolkningsföreträde att avgöra vad som utgör risker och kriser och hur dessa bör hanteras (ibid. s. 18). Det är intressant att i den rådande samhälleliga diskursen om det allvarligaste säkerhetspolitiska läget undersöka vilka risker som konstrueras i relation till livsmedelsberedskap och vilka normer och värderingar som (re)produceras i dessa.

Följande studie ämnar att inom ramen för Mittuniversitetets forskningsprojekt *Att ställa om mindre och mellanstora städer till hållbara livsmedelssystem genom stadsodling* undersöka hur olika diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling konstruerar risker samt vilka maktrelationer och normer som upprätthålls genom dessa.

1.1 Syfte

Studiens syfte är att undersöka vilka maktrelationer och normer som skapas och upprätthålls genom diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling. Detta görs genom att undersöka hur risker definieras och hanteras relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling i olika diskurser. Studiens syfte är också att undersöka hur dessa diskurser interagerar med varandra.

1.2 Frågeställningar

1. Hur konstrueras risker relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling i olika diskurser inom den kommunala verksamheten?
2. Vilka maktrelationer och normer skapas och upprätthålls genom diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling?
3. Hur interagerar diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling med varandra i den kommunala verksamheten?

2 Bakgrund

Sveriges förmåga att hantera kriser och i yttersta fall krig har blivit mer och mer aktuellt under senare år, framför allt efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 och utbrottet av covid-19-pandemin år 2020. Men redan flera år innan dessa händelser hade ett försämrat säkerhetspolitiskt läge konstaterats (prop. 2014/15:109, s. 1).

Efter en längre nedrustning av försvaret tog försvarspolitikerna en annan riktning åren 2016 till 2020 då det ansågs viktigt att "öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret" (prop. 2014/15:109, s. 3). Genom efterföljande så kallade totalförsvarspropositioner har vikten av ett robust försvar som kan stå emot väpnade angrepp betonats och förmågan att hantera höjd beredskap måste stärkas (prop. 2020/21:30, s. 125; prop. 2024/25:34, s. 8-9).

Parallellt med uppdaterade totalförsvarspropositioner har det författats en mängd utredningar och rapporter i syfte att förbereda landet inför eventuella kriser. Jordbruksverket (2025, s. 48) har till exempel konstaterat att produktion av grönsaker och andra vegetabilier, till exempel spannmål, oljeväxter, proteingrödor och potatis, kommer att behöva prioriteras i ett läge av kris. Dock är Sverige helt beroende av import av bland annat fossila drivmedel för livsmedelsproduktion (SOU 2024:8, s. 101). En risk som tonas ned i SOU 2024:65 (s. 279), då man anser att det inte är realistiskt att utgå ifrån att importen kommer att förhindras i någon betydande omfattning om det skulle bli krig i Sverige.

Jordbruksverket (2025) är till viss del av en annan åsikt och lyfter bland annat hur Sveriges medlemskap i Nato kan komma att påverka livsmedelsförsörjningen i eventuell krigssituation. Medlemskapet i försvarsalliansen medför att om ett medlemsland i Sveriges närhet hamnar i en krigssituation kommer det att påverka även de andra medlemsländerna då de är skyldiga att stödja det land som drabbats (Jordbruksverket 2025, s. 49). Länderna bedöms få svårigheter att upprätthålla normala handelsflöden och då blir den egna produktionen av livsmedel viktig. Det är också sannolikt att primärproduktionen av livsmedel kommer att sjunka generellt i Europa vid en krigssituation och

att det då är särskilt viktigt att upprätthålla den egna produktionen i så stor utsträckning som möjligt (Jordbruksverket 2025, s. 49).

2.1 Ansvaret för invånares tillgång till mat

Det har under många år betonats hur viktigt det är att bygga upp ett motståndskraftigt samhälle som kan klara av både höjd beredskap och även kris eller ytterst krig. Risken för att Sverige skulle hamna i kris eller krig har blivit institutionaliserad och får med detta en hög prioritet då risken anses utgöra ett hot mot staten och sådana risker tenderar att få större uppmärksamhet (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 46).

Att bygga ett motståndskraftigt samhälle innefattar också att säkra en trygg livsmedelsförsörjning för landets alla invånare, något som hittills främst skett med uppmaningar till befolkningen att skaffa sig en egen hemberedskap, ofta genom att bunkra livsmedel från affären (Livsmedelsverket 2025b). Det har löpande kommunicerats de förväntade krav som staten har på att den enskilda individen klarar sig utan samhällets hjälp i sju dagar (prop. 2020/21:30, s. 143; prop. 2024/25:34, s. 58). Enskilda privatpersoner förväntas kompensera för statens bristande beredskap (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 147).

Kommuners ansvar för sina invånare lyfts upprepade gånger i både propositioner, utredningar och strategier (prop. 2020/21:30; SOU 2024:8; SOU 2024:65; prop. 2024/25:34). Det är dock fortfarande inte tydligt vem som har ansvar för vad (prop. 2020/21:30, s. 144-145). Livsmedelsverket (2021, s. 7) skriver följande i sammanfattningen av sin rapport *Kost vid höjd beredskap*:

Vem har till exempel ansvaret för att förse kritiska samhällsfunktioner med mat och vatten så att de kan upprätthålla sin funktionalitet under höjd beredskap?

Den förra regeringen tillsatte en utredning vars uppgift bland annat var att föreslå en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen. Utredningen presenterades i januari 2024 under titeln *Livsmedelsberedskap för en ny tid*. Utredningen föreslår att

...målet med livsmedelsberedskapen ska vara att säkerställa att hela befolkningen över tid har tillgång till nödvändiga livsmedel vid en allvarlig störning eller en

överhängande risk för en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen (SOU 2024:8, s. 13-14).

Det föreslås också att kommuner ska få ett lagstadgat ansvar för vissa uppgifter inom livsmedelsberedskap, eftersom att det i dagens regleringar inte framgår vem som är skyldig att se till att just hela befolkningen över tid har tillgång till nödvändig mat (SOU 2024:8, s. 174).

Det föreslås att kommuner "ska vidta förberedande åtgärder genom att analysera de behov som kan uppstå för befolkningen i kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen". Vid en sådan analys ska kommunen särskilt beakta vilka grupper som kan behöva livsmedel i ett tidigt skede (SOU 2024:8, s. 20). Samhällets resurser bör främst riktas till dem som har störst behov, och därför förväntas enskilda individer som har förutsättningar att klara sig själva ha livsmedel för minst en veckas förbrukning hemma (SOU 2024:8, s. 51; 14).

Hur analyserna av vilka medborgare som har störst behov är oklart då det inte ges några konkreta förslag på hur detta bör göras i praktiken. Olika typer av riskanalyser tenderar att bygga på vedertagna föreställningar och normer om vilka grupper av människor som anses vara "i riskzonen", något som kan bidra till både skapande och upprätthållande av ojämlikheter när insatsprioriteringar görs (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 218).

2.2 Skydd för företagen

I *Livsmedelsberedskap för en ny tid* betonas att den enskilt viktigaste åtgärden för att trygga livsmedelsförsörjningen i Sverige är att så långt som det är möjligt upprätthålla den inre marknaden och handeln (SOU 2024:8, s. 13), något som också lyfts fram i den nyligen antagna *Livsmedelsstrategin 2.0* (Regeringskansliet 2025b). Den inhemska produktionen ska vara grunden i livsmedelsberedskapen och handelsflödet ska kunna fortsätta så gott det går utan avbrott. Därför behöver företagens uthållighet och anpassningsförmåga stärkas enligt regeringen (Regeringskansliet 2025b, s. 35).

Man har inom ramen för den uppdaterade livsmedelsstrategin inrättat ett livsmedelspolitiskt råd. Rådet består av företrädare för livsmedelsföretag och branschorganisationer. Man ska under ledning av landsbygdsministern

träffas för att "diskutera frågor som kan bidra till arbetet med att uppnå livsmedelsstrategins mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där livsmedelsproduktionen ökar" (Regeringskansliet 2025b, s. 59). En strategisk grupp ska tillsättas och ledas av ministerns statssekreterare. Gruppen kommer bestå av verkställande direktörer och generaldirektörer, vars arbete syftar till att uppnå målen med strategin (Regeringskansliet 2025b, s. 59).

I *Livsmedelsberedskap för en ny tid* föreslås att ett livsmedelsberedskapsråd ska inrättas för att bättre kunna förebygga och hantera störningar i livsmedelsförsörjningen (SOU 2024:8, s. 212). Ett sådant råd har inte inrättats utan ett livsmedelspolitiskt råd med syfte att trygga företagen fick företräde. Detta kan bero på de etablerade värderingar som finns om att det är näringslivet som anses avgörande för landets livsmedelsberedskap och att dessa därför förtjänar statens skydd.

2.3 Normer i risk och kris

Förståelsen av risk och kris har ofta präglats av patriarkala ordningar (Hobbins, Danielsson & Sjöstedt 2020, s. 17). Män sammankopplas med hantering och beslutsfattande i krissituationer medan kvinnor snarare kopplas till omsorgsarbeten (Danielsson & Eriksson 2020, s. 30). Inom omsorgsverksamheten förekommer dock krishantering på dagligdags och man befinner sig i en form av ständig beredskap. Denna krishantering får dock sällan uppmärksamhet (ibid. s. 30).

Det har visats i krissituationer hur manliga normer legat till grund för vilka frågor inom krishantering som får företräde, bland annat i arbetet med hanteringen av migrationen till Sverige hösten 2015 (Danielsson, Giritli Nygren & Olofsson 2020, s. 89). Fokus var på de organisatoriska utmaningar som uppstod, inte på omhändertagandet av de nyanlända (ibid. s. 90). Det finns ett manligt ideal i att vara handlingskraftig (Ericson & Wester 2020, s. 105) medan kvinnors perspektiv och erfarenheter tenderar att tonas ner, negligeras och ses som oviktiga eller triviala (Hobbins 2020, s. 72).

2.4 Kort om det övergripande forskningsprojektet

Detta arbete genomförs som en del av forskningsprojektet "Att ställa om mindre och mellanstora städer till hållbara livsmedelssystem genom stadsodling" (Mittuniversitetet 2025). Projektet bedrivs vid Mittuniversitetets risk- och krisforskningscentrum (RCR) och pågår från 2021 till 2025. Projektet syftar till att undersöka hur olika samhällsaktörer samverkar kring utvecklingen av stadsodling, betydelsen av lokala gräsrotsrörelser och hur platsspecifika egenskaper påverkar utvecklingen. Med hjälp av en etnografisk ansats med observationer, intervjuer, GIS-kartläggningar och dokumentstudier studeras fyra svenska städer: Härnösand, Lund, Södertälje och Östersund. Forskningsprojektet förväntas bidra med kunskap om på vilket sätt stadsodling kan bidra till mer hållbara städer (Mittuniversitetet 2025).

3 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning om framför allt stadsodling och dess potential för livsmedelsförsörjning. Även forskning om hur strukturer, normer och maktrelationer återspeglas i frågor om krishantering och risker presenteras.

3.1 Historisk betydelse av stadsodling vid kris och krig

Odlingslotter i väst etablerades i Sverige främst som en respons på den kraftiga flytten från landsbygd till städer i samband med industrialismen då matbrist och dåliga levnadsförhållanden var vanliga (Barthel, Parker & Ernstson 2013, s. 1323). Stadsodlingsetableringen mötte initialt motstånd men överraskande nog så fanns en stor potential när det gällde att bygga motståndskraft i städer under 1900-talet, både i krigstider men även under andra former av kriser (Barthel, Parker & Ernstson 2013, s. 1334; Mok et al. 2014; Novo & Murphy 2000).

Stadsodling användes som ett sätt att öka matförsörjningen under de båda världskrigen (Mok et al. 2014, s. 22). Det rådde stor brist på mat i Europa under första världskriget, och här spelade matexporter från USA en stor roll, något som till stor del möjliggjordes av så kallade krigsträdgårdar av civilbefolkningen i USA (ibid. s. 22-23). Detta var något som Storbritannien kom att anamma under andra världskriget. I Storbritannien stod koloniträdgårdar under andra världskriget för 10 procent av landets mat i vikt och ungefär hälften av landets frukt och grönt (ibid. s. 29). Tillgången på den egenodlade maten ledde under andra världskriget till en minskad efterfrågan på kommersiell mat i USA som på så sätt frigjorde förnödenheter som istället kunde användas till de väpnade styrkorna. Även under den stora depressionen i 1930-talets USA förlitade sig amerikanerna till stor del på odling, både i form av individuella tomter och mer storskaliga industrier (ibid. s. 23).

Nyare exempel finns i Havanna på Kuba där stadsodling kom att betyda mycket under 1990-talet när importen av bland annat drivmedel och mat minskade från Sovjet, samtidigt som landet påverkades av handelsproblem med USA (Novo & Murphy 2000, s. 330). Det har uppskattats till att

tillgängligheten på mat sjönk 60 procent mellan åren 1991 och 1995. Detta gjorde att den politiska inriktningen var att all mark skulle brukas (Novo & Murphy 2000, s. 330). Några år senare användes 30 procent av Havannas mark till stadsodling och i början av 2000-talet stod vissa områden i staden för upp till 30 procent av Havannas matförsörjning (ibid. s. 334; 344). Stadsodlingarna var centrala för att dämpa effekterna av matkrisen i Havanna (ibid. s. 344).

3.2 Potential för stärkt motståndskraft

Senare forskning från bland annat USA har visat att stadsodlingsinitiativ kan påverka matotrygghet (Mok et al. 2014, s. 24). Under pandemin blev människor mer medvetna om livsmedelstillgång vilket lett till att frågor om vikten av att kunna producera lokala livsmedel har tagit fart. När matpriserna steg drabbades inte de människor med tillgång till egna odlingar, till exempel i form av trädgårdar, på samma sätt som de utan odling (Schoen et al. 2021, s. 7).

Men hur mycket stadsodlingar idag kan bidra med i faktiskt mängd mat är osäkert. Det har i vissa studier betonats att potentialen för ökad självförsörjning genom odling är stor (Lin et al. 2024) medan vissa studier har pekat på att produktionen, så som den ser ut nu, är skral och inte besitter någon större förmåga (Martin, Clift & Christie 2016). Idén om att en stad skulle bli helt självförsörjande på frukt och grönt är överdriven enligt vissa forskare (till exempel Martin, Clift & Christie 2016), men stadsodling har historiskt varit ett kraftfullt verktyg vid livsmedelsbrist (Sovová 2015, s. 22-23; Mok et al. 2014).

Forskare betonar att det finns stor potential för stadsodling att öka mattrygghet och självförsörjning i städer (Lin et al. 2024, s. 2022), och även i de fall då självförsörjning inte varit det primära syftet med att odla så kunde hushåll ändå täcka cirka 30 procent av konsumtionen gällande grönsaker och frukt från odlingen (Sovová 2015, s. 22).

Att bygga motståndskraft inför eventuella kriser med hjälp av stadsodling kan ske på flera olika sätt, inte bara i form av mängden tillgänglig mat. Stadsodling skulle till exempel också kunna bidra till att befolkningen lättare får tillgång till färsk och näringsrika livsmedel som underlättar för

en mer hälsosam kosthållning som på så sätt kan förbättra den generella folkhälsan och göra befolkningen mer kapabel att uthärda kriser (Gulyas & Edmondson 2021, s. 2).

3.3 Betydelsen av stöd från det offentliga

Kunskaper och erfarenheter av odling som förs vidare i form av kollektiva minnen kan bidra till en förmåga att hantera matproduktion i oroliga tider (Barthel, Parker & Ernstson 2013, s. 1326), och har potential att introducera yngre generationer i hälsosamt leverne genom bättre matvanor. Den allmänna kunskapen om odling och jordbruk har genom åren sjunkit i takt med urbaniseringen. Denna kunskapsbrist hotar matförsörjningen i samhället enligt Martin, Clift & Christie (2016, s. 11).

För att vidareförmedling av odlingskunskap ska vara möjlig måste faktisk mark i städer avsättas för odlingsändamål (Barthel, Parker & Ernstson 2013, s. 1328). Man är därför beroende av stödet från det offentliga som har en avgörande roll i att underlätta och möjliggöra tillgång på mark, finansiering och information (Gulyas & Edmondson 2021, s. 12). Statliga aktörer har dock visats prioritera den ekonomiska utvecklingen i en stad framför odlingsinitiativ (Prové, Dessein, de Krom 2016, s. 23). I efterkrigsdecennierna svalnade också intresset för odling av mat vilket syns i den minskade markytan som avsätts för stadsodling och i inställningen till vad odling kan bidra med under krigstider (Schoen et al. 2021, s. 11).

Kunskap om stadsodlingens roll för att skapa motståndskraftiga städer är också fortfarande relativt begränsad (Gulyas & Edmondson 2021, s. 13). Även fast en ökad mängd forskning pekar på dess fördelar så står stadsodling också inför ett antal utmaningar, däribland hur den ska vara tillgänglig för alla och att vinna stöd från det offentliga (ibid. s. 7; 12).

3.4 Stadsodlingens konflikter

Människor odlar av olika anledningar och med olika mål. Vissa gör det för att man helt enkelt bara tycker om att odla som aktivitet och för att man trivs i sin "gröna oas" (Martin, Clift & Christie 2016, s. 4; Pilflod-Larsson & Giritli Nygren 2024, s. 2). Vad som dock är gemensamt är att stadsodling som enskilda kan engagera sig i möjliggör odling av frukt och grönt i

städer samt att det är platser där människor på olika sätt kan engagera sig i sociala aktiviteter (Schoen et al. 2021, s. 2).

Stadsodlingar kan också vara platser för konflikter (Pilflod-Larsson 2024; Aptekar 2015). Odlare känner ofta starkt för sina lotter och ser den som sin egendom (Pilflod-Larsson & Giritli Nygren 2024, s. 2; Aptekar 2015, s. 216). Personer som tillhör mer privilegierade grupper tenderar också att få mer stöd av offentliga institutioner när det uppstår konflikter om till exempel utseende på odlingar. Mer privilegierade grupper tenderar att odla för det estetiska (Aptekar 2015, s. 223) medan mer ekonomiskt utsatta grupper ser odling som en del av den egna matförsörjningen (Delgado 2017, s. 143). Stadsodling har visat på potentialen att kunna bidra till ökad självförsörjning, men det är viktigt att vara medveten om att vissa medborgare fortfarande kan behöva stöd för att eftersträva en mer jämlik produktion och tillgång (Lin et al. 2024, s. 2022).

3.5 Synen på risker

I Sverige tillskriver man företag en avgörande betydelse för Sveriges livsmedelsberedskap (prop. 2024/25:34, s. 136) men i Larsson och Sjöqvist (2022) framkommer att företag såg sin egen roll som sekundär och endast som kompletterande till de statliga aktörerna (Larsson & Sjöqvist 2022, s. 135-136). Svenska företags främsta motiv för att samarbeta med det offentliga för livsmedelsberedskap utgörs av en kombination av att skaffa sig en viss trygghet för den egna verksamheten, som man vet också kommer att drabbas i eventuella kriser, parallellt med moraliska ansvarskänslor då de besitter den specifika kunskap som krävs för att hantera eventuella kriser (Larsson & Sjöqvist 2022, s. 133).

Det har konstaterats i flera offentliga dokument, rapporter och propositioner att Sverige är i ett stort behov av att se över landets livsmedelsberedskap. Kommunerna har i tidigare studier själva uppgett att de är dåligt förberedda för att kunna sörja sina invånare med livsmedel under kris, och ämnet har också fått varierande uppmärksamhet i kommunerna (Molin & Östensson 2015).

Studier har visat att yrken och professioner som ansvarar för krishantering domineras av män (Ericson 2020, s. 127) och att fältet tenderar att präglas

av maskulina normer och värderingar (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 143). Samtidigt har ansvaret för hem och familj i kris- eller krigstider lagts på kvinnor (ibid. s. 143; 147).

Även informationskampanjer som syftat till att stärka hemberedskapen hos enskilda individer har både varit särskilt riktade mot kvinnor och även utspelat sig i traditionellt kvinnligt och feminint kodade miljöer så som köket (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 159; 167). Hemmets krisberedskap görs kvinnlig, medan män är överrepresenterade i krisberedskapens offentliga uppdrag och maktpositioner (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 173; Ericson 2020, s. 127).

Frågor som mer kan kopplas till omsorg har också visats prioriteras ned till förmån för större, organisatoriska frågor (Danielsson, Giritli Nygren & Olofsson 2020, s. 90). Detta syntes i en studie i hanteringen av migrationen till Sverige hösten 2015, där man såg att krisen inte främst kom att omfatta omhändertagandet av nyanlända på lokal nivå, utan snarare om frågor på nationell nivå. Omsorgsperspektivet, innefattande till exempel asylrätten och barns skolrättigheter, fanns inte inom det som författarna kallar krishanteringsdiskursen och prioriterades därför inte (ibid). Ericson & Wester (2020, s. 118) visade hur ett problem kan tolkas på olika vis utifrån olika aktörers perspektiv, och att vissa perspektiv fick företräde framför andra i hanteringen av migrationen. Till exempel fick regelefterlevnad högre prioritet framför situationsanpassning och att myndigheters behov gick före människors (Ericson & Wester 2020, s. 119). Viktigt att betona dock är att det är möjligt att dessa prioriteringar är rimliga, men oaktat eventuell rimlighet så återskapas maskulina normer genom dessa prioriteringar (ibid. s. 119).

Tidigare studier visar att vad som utgör risk och hur risker bör hanteras präglas av normer och olika prioriteringar ställs mot varandra. Det behövs mer forskning som belyser vilka normer och värderingar som påverkar beredskapsarbetet och som i sig riskerar att upprätthålla ojämlikheter i samhället. Mot bakgrund av detta och det ökade intresset för stadsodling i Sverige (Alirani et al. 2024, s. 7), är det intressant att undersöka vilka normer och maktrelationer som präglar synen på stadsodling som en del av livsmedelsberedskapen.

4 Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt går jag igenom mina teoretiska utgångspunkter som används för att undersöka hur risker konstrueras i relation till stadsodling och livsmedelsberedskap. Min studie utgår främst från intersektionell riskteori, men jag kommer även att använda mig av begreppet diskurs för att belysa hur risker konstrueras och förstås i olika kontext. Först presenteras ramverket för intersektionell riskteori. Därefter redogör jag för vilken betydelse begreppet diskurs har i studien. Avslutningsvis diskuteras valet av teorier.

4.1 Intersektionell riskteori

Riskteorier har traditionellt inte fokuserat på att förklara hur sociala ojämlikheter uppstår och reproduceras i relation till risker (Olofsson et al. 2014, s. 4). Istället för att hitta alternativa förklaringar till maktrelationer och sociala ojämlikheter i samhället har sociologisk riskforskning haft en tendens att luta sig mot teorier om exempelvis risksamhället som sällan problematiserat skärningspunkter mellan ojämlikheter såsom kön, klass och etnicitet (ibid).

Intersektionalitet handlar om samspelet mellan olika sociala och strukturella faktorer, till exempel kön, klass och etnicitet, och hur detta samspel påverkar individers eller grupper liv i termer av makt (Davis 2008, s. 2). Det finns till exempel inte bara skillnader mellan grupperna kvinnor och män, utan det finns även skillnader inom gruppen kvinnor, något som synliggjorts med hjälp av ett intersektionellt förhållningssätt. Att prata om kvinnor som en homogen grupp är att förbise de skillnader som också finns inom gruppen så som klass, etnicitet och sexualitet (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 220). Det är dessa skärningspunkter som intersektionell teori ämnar belysa och undersöka.

Som ett svar på avsaknaden av ett intersektionellt perspektiv i tidigare riskteorier har intersektionell riskteori utvecklats. Teorins huvudargument är att risker är performativa, det vill säga att risker inte bara beskriver potentiella faror utan att själva definitionen av en risk påverkar hur samhället och individer agerar i relation till risken (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 32). Risk som begrepp kommunicerar något som bör

förhindras eller i vart fall hanteras och uppmanar på så sätt till handling (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 218). Som svar på risker kan samhället till exempel sätta in särskilda insatser. Dessa insatser struktureras ofta på ett sätt som förstärker normer och maktordningar, och på så sätt bidrar till (re)producering sociala ojämlikheter baserat på till exempel kön, etnicitet, klass och sexualitet (ibid. s. 217-219).

Intersektionell riskteori delar inte in världen i makro- eller mikroperspektiv utan görandet av risk sker både genom diskurser och i vardagliga handlingar (Giritli Nygren, Öhman & Olofsson 2017, s. 419; Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 232). Teorin har ett poststrukturellt förhållningssätt som anser att det inte är nödvändigt att göra en strikt uppdelning av aktör och struktur utan att detta ska präglas av ett flexibelt förhållningssätt beroende på vad för fenomen som studeras (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 222). För min studie kan detta betyda att jag kan reflekterar kring eventuella övergripande diskurser och hur dessa reglerar enskilt handlande, och att dessa relationer inte är fasta utan kontextberoende. Till exempel hur risker görs i ett visst sammanhang men kanske inte ett annat.

Risk anses ofta vara ett objektivet begrepp och med ett syfte att kunna göra kalkylerade trolighetsbedömningar om framtiden utifrån på förhand givna riskobjekt. Risk är dock inte ett objektivet begrepp enligt intersektionell riskteori utan är förknippat med normer, värderingar och övertygelser (Giritli Nygren, Öhman & Olofsson 2017, s. 420). Om risk skulle vara öppet för olika betydelser skulle metoderna för att rama in risk kunna se ut på en uppsjö olika sätt, men riskkonceptet har en förmåga att fastna på de diskurser som verkar legitimerande av det existerande systemet (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 61). I min studie kommer jag undersöka vilka konstruktioner av risker som kan bidra till upprätthållandet av maktrelationer genom att försöka synliggöra vilken diskurs som ges företräde framför andra inramningar av risk.

Till hjälp för att undersöka hur risker konstrueras och regleras kan man undersöka huruvida en risk blivit institutionaliserad. Att en risk blir institutionaliserad innebär att den blir "inbyggd" i systemet och samhället

anpassar sig för att hantera risken, istället för att lösa de utmaningar som skapar risken. Detta i sig har en tendens att bidra till att sociala ojämlikheter reproduceras (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 46).

Själva tanken om vad som är risker kommunicerar värderingar och övertygelser och avgör till stor del hur människor agerar i förhållande till riskerna. Sättet vi pratar om risk kan på användas för att främja olika intressen och utpekade mål för att i förlängningen åstadkomma specifika sociala förändringar (Olofsson et al 2014, s. 11). Detta benämns som att göra risk (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 73). Precis som en risk kan göras utifrån etablerade normer och värderingar kan en risk också ogöras. Detta kan ske till exempel genom att risken fortsätter att återskapas men att man förhåller sig till den genom att man "tar risken". Om detta görs upprepade gånger ogörs till slut risken, den blir irrelevant (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 232). Jag kommer att använda detta förhållningssätt för att undersöka hur risker kring livsmedelsförsörjning och stadsodling görs utifrån vilka risker som lyfts fram och hur man anser att dessa bör hanteras. Jag ämnar att försöka identifiera vilka risker som parallellt med görandet också ogörs.

4.2 Diskurser och risk

Jag kommer använda mig av begreppet diskurser som ett sätt att visa hur ramar reglerar vad som är möjligt att uttrycka i en viss kontext. En diskursiv läsning av hur risker ramas in kan bidra till att fånga de processer som definierar och producerar vad som är att anse som "normalt" och som samtidigt producerar ojämlikheter. Det identifierar normaliseringen som är ett resultat av vad som sägs, det som inte sägs eller det som tas för givet (Giritli Nygren 2018, s. 290).

Med referenser till bland annat Foucault (2008) ses risk som en del av styrningen av ett samhälle, så kallade riskregimer (se till exempel Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a). Genom att placera potentiella framtida negativa händelser, till exempel krig i Sverige, i nuet kan befolkningar styras enligt en säkerhetslogik (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 40-41). När dramatiska händelser sker omformuleras ofta risker – från något som är möjligt att inträffa till att istället ses som troligt – vilket ofta

öppnar upp möjligheter att införa ny lagstiftning och andra typer av reformer (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 41-42). Ett exempel på detta skulle kunna vara Rysslands invasion av Ukraina med Sveriges snabba inträde i Nato som följd och det politiska fokuset på att rusta upp det militära försvaret.

Självreglering ses som en central del i en riskregim. Genom rekommendationer från trovärdiga företrädare (till exempel myndigheter eller motsvarande) förmår man individer att anamma ett visst önskvärt beteende i relation till den risk som kommuniceras (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 45-46). Exempel på detta kan vara de informationskampanjer och uppmaningar om hemberedskap på sju dagar som görs av svenska myndigheter (till exempel Livsmedelsverket 2025b). Det finns dock en inneboende motsättning i detta antagande om det ansvarstagande och motståndskraftiga subjektet. Vi förväntas ta ansvar och sörja för oss själva samtidigt som resurser och sociala positioner är ojämlikt fördelade och som omöjliggör ett sådant ansvarstagande (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 68). I min studie kommer jag att undersöka hur konstruktionerna av risk i olika diskurser påverkar dels hur individer förväntas agera i frågan om livsmedelsberedskap dels vilka ramar som sätts för vad individer kan och får göra genom kommuners arbete med livsmedelsberedskap och stadsodling. Att bli utan mat är en risk för invånarna som förväntas agera för att möta den risken, men inom de ramar som diskurserna sätter.

4.3 Applicering av det teoretiska ramverket

Den intersektionella riskteorin används för att förstå inte bara hur risker uppfattas, utan också hur riskers performativitet är sammanlänkad med processer som skapar sociala strukturer (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 62). Med hjälp av intersektionell riskteori och diskursiv läsning av empirin ämnar jag försöka synliggöra vilka normer och värderingar som påverkar hur risker konstrueras och hanteras i relation till livsmedelsberedskap och stadsodling, och vilka ramar som möjliggör eller hindrar vissa handlingar och initiativ.

4.4 Teoretisk diskussion

I denna studie är syftet främst att försöka förstå hur risker konstrueras kring två fenomen, stadsodling och livsmedelsberedskap, och hur dessa konstruktioner kan bidra till skapande och upprätthållande av maktrelationer och normer. En kritisk riskteori anses lämplig för detta ändamål, och för att kunna synliggöra eventuella ojämlikhetsfaktorer föll valet på intersektionell riskteori. Andra tänkbara teorier för att undersöka fenomenet är till exempel institutionella teorier. Valet föll emellertid på intersektionell riskteori eftersom studiens fokus ligger på hur konstruktioner av just risk skapar och upprätthåller normer och maktordningar. Eftersom riskbegreppet inte står i centrum inom institutionell teori anses den intersektionella riskteorin som mer lämpad för studiens syfte.

5 Metod

Nedan redogörs för vilka val som gjorts i studien avseende tillvägagångssätt, urval och analysmetod. Avslutningsvis förs en metodologisk diskussion följt av de etiska överväganden som gjorts.

För att möjliggöra en djupare förståelse för ämnet används en kvalitativ ansats (Bryman, Clark, Foster & Sloan 2025, s. 426). Det empiriska materialet består av enskilda intervjuer som har genomförts med representanter från de fyra fallkommunerna som ingår i det övergripande forskningsprojektet som sedan har analyserats med hjälp av tematisk analys där även två övergripande diskurser har identifierats.

5.1 Urval

Eftersom studien är en del av ett övergripande forskningsprojekt som studerar fyra redan utvalda kommuner har intervjupersoner rekryterats från dessa kommuner, det vill säga Härnösand, Lund, Södertälje och Östersund. Kommunerna betecknas som små eller mellanstora städer. De fyra kommunerna är någorlunda lika avseende storlek med skilljer sig åt avseende klimat, befolkningssammansättning och satsningar på stadsodling (Alirani et al. 2024, s. 16).

Att det är kommuner som studeras motiveras med att stadsodling är en fråga som företrädesvis hanteras av kommuner i Sverige (Alirani et al. 2024, s. 16) eftersom det är kommunerna som ansvarar för marken. När det gäller frågor om livsmedelsberedskap har kommuner idag enligt ansvarsprincipen visst ansvar för livsmedelsberedskapen i kommunen, då främst relaterat till måltidsverksamheterna. I *Livsmedelsberedskap för en ny tid* (SOU 2024:8) föreslås det dock en lagstiftning som ger kommuner ett utökat ansvar för livsmedelsberedskapen.

5.1.1 Urval av intervjupersoner

Studiens urval har varit strategiskt och målstyrt (Bryman et al. 2025, s. 461) utifrån kunskap om och insyn i kommunens arbete med stadsodling och livsmedelsberedskap. Baserat på studiens syfte och frågeställningar efterfrågades potentiella deltagare utifrån kriteriet att de ska ha kunskap om kommunens arbete med antingen stadsodling, livsmedelsberedskap

eller både och. Urvalet har bestått av kommunala tjänstepersoner, såsom odlingssamordnare och beredskapssamordnare. Tjänstepersoner ansågs mest relevanta för studiens frågeställningar eftersom de bedöms ha god kännedom om hur arbetet med stadsodling och livsmedelsberedskap bedrivs i kommunerna, till exempel i fråga om prioriteringar.

Kontakt togs via e-post med representanter från respektive kommun där det sedan tidigare fanns etablerad kontakt inom ramen för forskningsprojektet. Detta arbete berör dock ett fenomen som inte varit en uttalad del av ursprungsprojektet, nämligen livsmedelsberedskap. Detta medförde att rekryteringen var tvungen att breddas till att även innefatta individer som inte bara har kännedom om kommunernas arbete med stadsodling utan också om livsmedelsberedskap. Urvalskriteriet har därför varit att deltagarna skulle ha kunskap om kommunens arbete med stadsodling, beredskap (och då särskilt livsmedelsberedskap) eller båda. I vissa kommuner hade en och samma person kunskap om både stadsodling och livsmedelsberedskap, i vissa inte, och kontakt vidareförmedlades då inom kommunen till personer som kommunen bedömde lämpliga att besvara mina frågor.

5.2 Intervjuer

Intervjuerna gjordes via videosamtal på Zoom och spelades in med ljud. Intervjuerna kan beskrivas som semistrukturerade då de utgick från en intervjuguide (bilaga 3). Fördelen med kvalitativa intervjuer är möjligheten att anpassa frågorna i intervjusituationen, något som kan ge en bredare förståelse än om man enbart använder sig av ett standardiserat frågeformulär (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s. 60). Intervjuerna pågick cirka en timme och transkriberades i efterhand i nära anslutning till intervjutillfället.

Intervjuguiden utformades med en strävan om att både bibehålla en viss struktur i intervjusituationen men på samma gång ge utrymme för informanterna att lämna detaljerade svar med möjlighet att lyfta ämnen de ansåg viktiga. Till exempel hade jag inte reflekterat över kommunala kök i utformandet av intervjuguiden, men detta kom att ta mycket utrymme i en

intervju då den kommunen ansåg att arbetet med köksverksamheten var en stor del av kommunens livsmedelsberedskap.

Intervjuguiden omarbetas efter den första intervjun dels för att få en större anknytning till teori dels för att eftersträva mer djup i informanternas svar. Intervjuerna har varit utmanande och krävt ett visst mått av flexibilitet på grund av att majoriteten av informanterna arbetade med olika frågor och ofta inte kunde besvara frågor relaterade till sådant som inte ingick i deras dagliga verksamhet. Till exempel kunde de informanter som arbetade uteslutande med odlingsfrågor ofta inte besvara frågor kring det faktiska beredskapsarbetet och vice versa.

5.2.1 Informanterna

Totalt har sju personer intervjuats. I studien har fokus inte legat på vilken informant som säger vad, utan vad som sägs. Därför är informanterna avkodade och i resultaten kommer jag att referera citaten som intervju 1 till 7.

Vad gäller informanternas funktioner har inte alla haft en specifikt uttalad tjänstetitel och därför har kategorisering baserad på yrkestitlar varit svår. Deras ansvar och arbetsuppgifter har varit kopplade till odling- och markfrågor, beredskapsarbete, måltidsutveckling, hållbarhetsutveckling och landsbygdsutveckling. Värt att betona är att det endast är en informant som arbetar uteslutande med beredskapsfrågor.

5.3 Analysmetod

Studiens material har analyserats med hjälp av tematisk analys i sex faser så som den beskrivs i Braun och Clarke (2006). Den tematiska analysen är reflexiv och min förförståelse kommer därför att påverka min tolkning av materialet jag studerar. Min ansats är därför interpretativ där jag menar att det inte går att helt avsäga sig sin förförståelse vid analys och tolkning av materialet och att förförståelsen snarare används för att tolka vad informanterna berättar (Barman & Weurlander 2024, s. 39). Teorin har inte legat till grund för identifiering av teman och koder utan snarare som ett sätt att tolka resultatet. Studiens ansats är därmed induktiv.

Jag fokuserade i analysen på att identifiera teman i synen på livsmedelsberedskap och stadsodling, och hur dessa teman med koder verkar inom olika diskurser. Tidigt i analysen började jag ana två dominerande tankesystem i intervjumaterialet. Jag har valt att benämna dessa som diskurser, trots att jag inte genomfört en fullständig diskursanalys i strikt teoretisk eller metodologisk mening. Begreppet diskurs används i en övergripande bemärkelse och jag anser det, trots den teoretiska komplexiteten kring begreppet, lämpligt att använda för att beskriva återkommande sätt att tala om och konstruera fenomen. Jag använder mig därför av begreppet diskurs för att kunna visa inom vilka övergripande ramar och synsätt som temana med dess tillhörande koder verkar. Hur dessa diskurser framträdde och definierades beskrivs i slutet av detta kapitel.

5.3.1 Tematisk analys

Den tematiska analysen utgick från sex faser, men jag har inte förhållit mig strikt till varje steg för sig utan processen har snarare gått fram och tillbaka mellan de olika stegen. Nedan redogörs kort för de sex olika faserna så som Braun och Clarke (2006, s. 87-93) beskriver dem och hur jag använt dem i analysarbetet i relation till begreppet diskurs.

1. Bekanta sig med materialet: Det första steget innebar transkribering av intervjuer. Samtliga intervjuer transkriberades manuellt och för hand av mig. När första transkriberingen var klar lyssnades intervjun igenom en gång till för finjustering. Sedan lästes intervjuerna igenom flera gånger för att få en djupare bekantskap med innehållet så som Braun & Clarke (2006, s. 87) föreslår. Vid andra genomläsningen gjordes initiala markeringar för sådant som verkade intressant för djupare analys, framför allt sådant som kunde tänkas gestalta olika övergripande diskurser.

2. Skapa initiala koder: I nästa fas lyfte jag ut större avsnitt ur materialet som ansågs relevant för studiens syfte och frågeställningar. Här var teorin vägledande för att identifiera uttalanden där risker definieras och hur dessa risker hanteras. Även motsättningar var relevanta, till exempel om det fanns motsättningar mellan olika perspektiv och aktörer. Yttranden

som rörde styrning av både livsmedelsberedskap och stadsodling var även en del i den initiala kodningen.

3. Leta efter teman: Här organiserades alla koder för att hitta övergripande teman. I denna fas skedde också hopslagning av koder och en viss reducering. Eftersom mina frågeställningar berör hur risker konstrueras inom olika diskurser försökte jag i detta steg se teman med det i beaktan, om det fanns koder som tenderade att "hänga ihop" med andra koder och huruvida dessa skulle kunna vara en del av en diskurs. Framför allt två övergripande diskurser blev framträdande, dock var det inte möjligt att tematisera koder utefter dessa diskurser då vissa av koderna hade kunnat placeras in i båda diskurserna. Jag utvecklar detta i nästkommande avsnitt. Se även bilaga 4 för kodningsschema och synliggörande över hur koderna förhåller sig till diskurs. Analysen resulterade i fyra teman: stadsodling som risk, stadsodlingens värde, livsmedelsförsörjningens risker och ojämlikheter.

4. Granska teman: En genomgång gjordes av de teman som togs fram i förra fasen för att säkerställa att varje tema var sammanhängande. Temana med tillhörande koder jämfördes med det fullständiga datamaterialet för att säkerställa att dessa utgjorde en rättvisande representation av materialet.

5. Definiera teman: När kategoriseringen från fas fyra ansågs klar definierades varje tema genom att försöka fånga essensen i varje tema och namnge dem därefter, även med hänsyn till de frågeställningar studien har.

6. Presentera analysen i resultatet: Resultatet presenteras där citat används och relateras till teori och tidigare forskning i syfte att besvara studiens frågeställningar.

5.3.2 Identifiering av två diskurser under den tematiska analysen

Under den tematiska analysen identifierades återkommande mönster i vad intervjupersonerna uttryckte, och inte uttryckte. Det synliggjordes två olika sätt att resonera om stadsodling och livsmedelsberedskap under arbetet med kodningen. Jag gick inte in i analysen med satta ramar eller kriterier

utan dessa växte fram under analysens gång, baserat på de koder som identifierades i framför allt steg 2 men även steg 3 av den tematiska analysen.

När de identifierade koderna skulle kategoriseras i teman blev det tydligt att vissa koder ofta förekom tillsammans, till exempel uttryck om stadsodlingens beredskapspotential förekom ofta tillsammans med koder om kunskapsöverföring och gemenskap. Andra koder förekom oftare parallellt med mer kritiska ståndpunkter, till exempel stadsodlingens relativt obefintliga bidrag till beredskapsarbetet och fokuset på en fungerande handel som avgörande lösning.

Det huvudsakliga kriteriet som växte fram, och som var vägledande i hur koderna placerades in i två olika diskurser, var inställningen till stadsodling som livsmedelsberedskap. I den huvudsakligt positiva synen kunde stadsodling framstå som ett önskvärt komplement, medan i det mer kritiska förhållningssättet tonades stadsodlingen betydelse ner.

Diskurserna kom att kallas för hållbarhetsdiskursen och beredskapsdiskursen. Kategoriseringen av koderna gjordes med hjälp av en tabell (bilaga 4, tabell 2).

5.4 Metodologisk diskussion

Det har inte varit en jämn fördelning av deltagare från de fyra fallkommunerna. Från två kommuner är det en representant vardera, från en kommun två representanter och från den fjärde tre representanter.

Dock, eftersom fokus inte varit på vad respektive kommun gör var för sig utan en samlad bild, bedöms inte detta ha påverkat analysen avsevärt.

Studien är inte generaliserbar på grund av det begränsade urvalet, men studiens fynd och slutsatser kan användas som grund för djupare studier i ämnet.

Studien hade kunnat gynnas av fler deltagare vars arbetsuppgifter är inom beredskapsarbete. Dessa har varit särskilt svårrekryterade där det dröjt länge innan återkoppling getts på e-post, kombinerat med att tillfrågade individer avböjt medverkan..

Utöver den tematiska analysen hade även diskursanalys kunnat fungera som analysmetod. Valet föll dock på den tematiska analysen då det främsta fokuset har varit på vad som sägs och inte på språkets konstruktion av verkligheten, men där diskursbegreppet ändå innehaft en viktig roll. Mitt fokus har varit hur informanternas perspektiv kan förstås i ljuset av övergripande diskurser, snarare än att med en strikt diskursteoretisk analys undersöka hur subjekt skapas genom diskurser.

5.5 Etik

Riktlinjer avseende god forskningssed har omarbetats på senare år och 2024 publicerade Vetenskapsrådet den senaste versionen av *God forskningssed* (Vetenskapsrådet 2024). Jag delar emellertid Eldéns (2020, s. 31-32) uppfattning om att denna vägledning varit svår att implementera i mitt eget arbete. Jag anser det svårt att i detta format, det vill säga en studentuppsats, diskutera etik och de etiska överväganden jag gjort i mitt arbete utifrån Vetenskapsrådets senaste skrift och kommer därför istället att luta mig mot de mer historiskt använda forskningsetiska principerna för samhällsvetenskaplig forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Eldén 2020, s. 30-31).

Informationskravet: Inför samtliga intervjuer fick deltagarna ta del av information gällande syfte, metod, hantering av personuppgifter och GDPR både för det övergripande forskningsprojektet och för min studie (se bilaga 2) redan vid första förfrågan om deltagande, och sedan ytterligare en gång efter att de tackat ja till medverkan. Även vid intervjuerna lämnades muntlig information om de båda studierna och det gavs även möjlighet för informanterna att ställa frågor.

Samtyckeskravet: Information om att deltagandet är frivilligt och rätten att när som helst avbryta sin medverkan eller att inte svara på mina frågor informerades om både i det skriftliga informationsbrevet samt muntligt under inledningen av intervjun. Samtliga intervjuer har skett digitalt och samtycke gavs muntligen efter att inspelning startat och har därför dokumenterats via ljudinspelning i samråd med handledare. Samtliga deltagare tyckte detta var ett godtagbart förfarande och muntligt samtycke har dokumenterats för samtliga deltagare.

Konfidentialitetskravet: De personuppgifter som behandlats i studien har hanterats med största möjliga försiktighet för att undvika att obehöriga kunnat ta del av dessa. Allt material till studien har förvarats på en fysisk lagringsenhet som inte varit uppkopplad mot molnlagring eller motsvarande.

Med tanke på de urvalsstrategier som använts i studien vore det oriktigt att utlova fullständig anonymitet, då personer inom informanternas egna verksamheter vet vilka som fått frågan om att medverka, framför allt i de fall då inbjudan vidarebefordrats via e-post från en person till en annan. Däremot har inga namn eller vilken information som kommer från vilken kommun skrivits ut i studiens resultat för att i möjligaste mån eftersträva att enskilda inte ska kunna identifieras. Detta framgår också i den deltagarinformation som skickats till informanterna, och deltagarna har även informerats muntligen om detta.

Citat från intervjuerna används i resultatdelen, något deltagarna fick information om vid intervjutillfället. Omskrivningar har gjorts i citaten för att i högre utsträckning säkerställa konfidentialitet för studiens deltagare, till exempel har kommunnamn, namn på kollegor och vissa platsspecifika egenskaper strukits eller ersatts med likvärdig information. Hänsyn till konfidentialitet har även tagits i utformandet av resultatavsnittet, där resultaten inte kommer att redogöra specifikt för varje kommuns arbete.

Nyttjandekravet: Deltagarna har informerats om att data som samlats in enbart kommer att användas till denna studie. Allt insamlat material kommer att raderas när arbetet är avslutat.

5.6 Kvalitetskriterier

De kriterier man ofta pratar om är reliabilitet, replikation och validitet (Bryman et al. 2025, s. 64). Det har emellertid framförts att dessa kriterier främst är applicerbara på studier av kvantitativ karaktär och att kriterierna därför bör anpassas när det är fråga om kvalitativa studier, så som denna. Jag kommer därför utgå från det föreslagna grundläggande kriteriet trovärdighet och dess fyra delkriterier tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och bekräftelsebarhet (Bryman et al. 2025, s. 443).

Tillförlitlighet (intern validitet): För att öka tillförlitligheten gjordes respondentvalideringar löpande i intervjuerna genom bland annat fördjupande följdfrågor men även löpande referering till deltagarnas berättelser för att säkerställa en rättvis tolkning (Bryman et al. 2025, s. 444-445).

Överförbarhet (extern validitet): Resultaten i studien kan inte generaliseras, bland annat på grund av ett litet urval, vilket medför att överförbarheten är låg. Då fokus har varit på mer djupgående beskrivningar framför en bred förståelse så kan dock resultaten användas för framtida jämförelse (Bryman et al. 2025, s. 446).

Pålitlighet (reliabilitet): Reliabilitet syftar vanligtvis på om man skulle få samma resultat om studien upprepades under likartade förhållanden, något som främst är aktuellt för kvantitativa studier (Bryman et al. 2025, s. 64). *Pålitlighet* används därför som en motsvarighet inom kvalitativ forskning (Bryman et al. 2025, s. 67). Pålitligheten har i detta arbete stärkts genom att detaljerat beskriva studiens tillvägagångssätt och att löpande granska de beslut som tagits i arbetets alla steg. Även steg fyra i analysprocessen kan ses som ett steg för att öka pålitligheten i arbetet. Uppsatsens handledare får också anses ha bidragit till arbetets pålitlighet genom att löpande ha granskat arbetet (Bryman et al 2025, s. 446).

Möjlighet att styrka och konfirmera: Ren objektivitet är inte möjlig då mina personliga värderingar och förförståelse inte är något jag kan avsäga mig. För att minska subjektiviteten har viss respondentvalidering använts även i detta syfte, där jag i intervjusituationerna upprepat vissa svar och min tolkning av svaret för att säkerställa att jag förstått på det sätt informanten avsett.

6 Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras ett sammanfattat resultat av analysen av studiens empiri. Resultaten redovisas i tre avsnitt där avsnitten redogör för studiens tre frågeställningar. Inledningsvis förklarar jag hur intersektionell teori använts för tolkning av det empiriska resultatet. Därefter redogör jag för arbetet och identifieringen av de två framträdande diskurserna och presenterar hur risker relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling konstrueras i de två identifierade diskurserna. Sedan presenteras exempel på vilka maktrelationer och normer som skapas och upprätthålls genom dessa diskurser. Avslutningsvis redogörs det för hur diskurserna interagerar med varandra i den kommunala verksamheten. Flera av analysens teman är relevanta för mer än en frågeställning, därför görs ingen exakt uppdelning av temana mellan frågeställningarna.

Studiens teoretiska ramverk har använts för att tolka resultatet, den har inte varit ett verktyg vid identifiering av koder och teman. Analysen har med andra ord haft en induktiv ansats och resulterade i fyra teman: *stadsodling som risk, stadsodlingens värde, livsmedelsförsörjningens risker och ojämlikheter* (se bilaga 4, tabell 1). Den intersektionella riskteorin har använts för att tolka hur dessa uttryck kan förstås utifrån till exempel sociala strukturer, maktordningar och normer genom att utgå från olika begrepp inom teorin såsom institutionalisering av risker, självreglering och göra risk.

Citat från informanter inkluderas för att exemplifiera och stärka resultatets framställning. Citaten är till viss del omskrivna, till exempel har utfyllnadsord exkluderats och grammatiska korrigeringar gjorts. Hänsyn har tagits i omskrivningarna så att innebörden av citatet inte förändrats. I det fall längre redogörelser utelämnas markeras detta med uteslutningstecknet [...].

6.1 Hur risker konstrueras i olika diskurser

6.1.1 Två framträdande diskurser

Vid den tematiska analysen observerades att vissa koder ofta återkom tillsammans, medan vissa aldrig sågs tillsammans, ofta baserat på en mer

eller mindre positiv inställning till stadsodling. Till exempel återfanns koden för en begränsande lagstiftning inte samtidigt som koden för stadsodlingens potential. Ett annat exempel är att koden som beskriver vikten av stadsodlingens funktion i kunskapsöverföring inte förekom samtidigt som koderna som beskriver vikten av välmående företag och handel.

Diskurserna identifierades på så sätt genom ställningstaganden och språkbruk kring synen på stadsodling och livsmedelsberedskap. I bilaga 4, tabell 2, synliggörs kodernas framträdande och även de koder som inte förhåller sig statistiskt till de två diskurserna.

De två diskurser som framträdde i analysen har jag valt att benämna beredskapsdiskursen respektive hållbarhetsdiskursen. Dessa återspeglar informanternas synsätt på frågor om beredskap och stadsodling. Informanterna förhåller sig inte alltid statistiskt till diskurserna utan växlar mellan dem och positionerar sig också olika i relation till dem.

Synen på att enskilda individers kunskaper om odling och sociala gemenskaper i sig är en beredskap återkom ofta parallellt med en icke-normativ syn på beredskapsarbetet där bland annat stadsodling ansågs ha en potential. Denna diskurs kallade jag för hållbarhetsdiskursen, eftersom att även små insatser på individnivå tillskrivs betydelse för att bygga en långsiktig beredskap, inte bara de större ekonomiska systemen. Den präglades av en mer generell positiv inställning till stadsodlingen.

I den diskurs som jag valt att kalla beredskapsdiskursen var inte den enskilda individen lika framträdande utan frågor kopplade till matförsörjning anses lösas bäst på nationell nivå eller på företagsnivå. Det fanns en mer kritisk inställning till både stadsodling i sig självt men framför allt dess potential för livsmedelsberedskapen. Det är främst fokus på stora system, såsom handelskedjor och storskalig produktion och där koder som kunskap och social gemenskap inte förekom.

Hur risker konstrueras i de två olika identifierade diskurserna redogörs mer djupgående för i kommande avsnitt.

6.1.2 Beredskapsdiskursen

Liksom det kommuniceras från nationell nivå så anser majoriteten av informanterna att det viktigaste för att säkerställa matförsörjning över tid är att skydda de globala handelsflödena. Sverige är beroende av import och därför utgörs den största risken för livsmedelsförsörjningen av störningar i handeln. Därför behöver arbetet kring livsmedelsberedskap fokusera på just upprätthållandet av handel även i kristider, som därutöver kompletteras med beredskapslagring av livsmedel. Som ett led i detta har en av kommunerna arbetat med att utöka samverkan med livsmedelskedjorna och även med att uppmuntra livsmedelsbutikerna att samverka mellan varandra då man anser att handlarna är avgörande för invånarnas tillgång till mat.

Även i kristid kommer en fungerande import och handel fortfarande vara absolut nödvändigt och det är utifrån det faktumet beredskapsarbetet bedrivs.

... det är där fokus måste ligga för annars klarar vi oss inte. Fokus måste ligga på att upprätthålla, och sen då lager för buffert, men då pratar man om utsäde och såna här saker. (Intervju 7)

Risken med störda handelskedjor kan anses ha blivit institutionaliserad. Att vi inte klarar oss utan import och handel är ett faktum man förhåller sig till även i utformningen av livsmedelsberedskapsarbetet, snarare än att verka för att minska importberoendet. Det finns till synes inget alternativ, något som också syns i de offentliga utredningar som gjorts (SOU 2024:8, s. 13; Regeringskansliet 2025b). Institutionaliseringsen syns i hur en informant uppfattar arbetet med livsmedelsberedskap i sin kommun:

I ett läge av kris spelar det ingen roll om du har lokala producenter, de kommer ändå inte kunna arbeta för det kommer inte finnas fossila drivmedel. Så det spelar ingen roll att vi har en lokal bonde, utan det som är viktigt är att skydda importkedjorna och att skydda värdekedjorna, att få det att fungera även under en kris. (Intervju 5)

Att se till att handeln fortsätter att fungera i kristid är något som bör lösas på nationell nivå av regeringen och relevanta myndigheter och inte på

kommunal nivå, det bör vara statens ansvar att se till att det går att försörja sig som lantbrukare i Sverige.

När jag tänker på beredskap och hur jordbruk överlag sköts och hur bönderna har det, det är så stort, det är så stora flöden [...] Alltså det ligger över kommunens nivå på något sätt känner jag ibland. Staten måste gå in och se till att det går att leva på att producera mat i Sverige känner jag. (Intervju 2)

Förskjutningen från lokal till nationell nivå har observerats i tidigare krissituationer i Sverige, till exempel migrationen hösten 2015 (Danielsson, Giritli Nygren, Olofsson 2020). Flera kommuner har odlingsbar mark, men det verkar inte finnas en förberedelse så att kommunen själva skulle kunna bedriva odling, utan att det fortsatt kommer vara företag som sköter jordbruken, där regering tillsammans med myndigheter bör verka för att detta är möjligt.

Stadsodlingens bidrag till matförsörjningen, till exempel ätbara växter i parker, tillskrivs ingen potential i beredskapsdiskursen. Intresset för stadsodlingens möjlighet för livsmedelsförsörjning är ibland omotiverat stort framkommer i en intervju, och stadsodlingen anses snarare kunna fylla en funktion för att individer ska få fortsatt tillgång till specifika livsmedel i kristid.

Det är ju mer kopplat till ens hemberedskap, om det är särskilda varor man känner att man vill ha. Stadsodling blir så pass småskaligt så att det är ju verkligen "ja men jag gillar spetskål, det kanske inte kommer gå att få tag på så då kan jag odla det själv och så kan jag äta några goda middagar", men bidraget till försörjningsberedskapen i stort är ju väldigt litet. (Intervju 7)

Stadsodlingens bidrag ses som så pass litet att det blir försumbart som bidrag till försörjningsberedskapen som definieras utifrån intressen på nationell nivå. Stadsodlingens potential definieras utifrån hur mycket den kan bidra med "i stort", men inte vilken skillnad den har potential att göra på individnivå annat än som tillgång på specifika livsmedel utifrån särskilda preferenser. Risken konstrueras istället utifrån ett storskaligt perspektiv på beredskap där stora ekonomiska handelsflöden ges företräde

framför andra intressen och kan fungera som ett sätt att både legitimera existerande system och främja specifika intressen (Olofsson et al 2014, s. 11).

Matförsörjningen under pandemin ansågs fungera ganska bra, det var brist på vissa varor men det "fanns mat på hyllorna" (i butikerna) enligt en av intervjupersonerna. Så trots att risken för matförsörjningen konstrueras kring handelssystem finns också en syn på att detta trots allt fungerade ganska bra, något som ytterligare kan ses som att riskkonstruktionen verkar legitimerande för det existerande systemet (Olofsson et al 2014, s. 11). Vad en lokal kris skulle kunna innebära är dock mer osäkert.

Får vi en lokal kris [...] om vi hade något problem så att maten inte kan komma in då har vi akuta utmaningar.
(Intervju 1)

Det som citatet ovan syftar på är om kommunen på något sätt skulle bli avskärmad från övriga samhället, att inte transporter kan nå fram till kommunen trots att kanske importen fungerar. Om detta skulle ske är utmaningarna med matförsörjning akuta. Lagerhållningen av livsmedel är till för de kommunala verksamheterna och samhällsviktig verksamhet, alla andra medborgare förväntas kunna klara sig själva i en vecka, en lagerhållning som individer ska uppnå genom konsumtion även fast resurser för detta är ojämlikt fördelat i samhället (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 68). Detta blir i sig ett exempel på hur krisberedskap kan bidra till upprätthållande av ojämlikheter där inte alla medborgare har samma möjligheter att upprätta en egen beredskap. I en kommun finns lagerhållning för att förse kommunens egna verksamheter med mat i två veckor. Efter dessa två veckor är utgångspunkten att leveranser in till kommunen återigen är möjliga.

Det finns en reflektion om att odling i staden kan spela en betydelsefull roll när krisen är här, men den typen av scenario förbereds det inte aktivt för.

Men är det kris så har vi varken fröer, potatis eller någonting sånt. Det finns ingen beredskap så. Utan vi är markförvaltare, vi kan upplåta marken och jag tror att om det blir det kris, då sätts ju allt ur spel [...] Är det rejäl

kris då odlar man nog där man kan, om man har
möjlighet. (Intervju 3)

Upprätthållandet av handeln och fungerande företag är högsta prioritet och den småskaliga stadsodlingen får begränsat med uppmärksamhet, trots att tidigare kriser i historien visat på betydelsen av just denna (Mok et al. 2014; Novo & Murphy 2000; Koloniträdgårdsförbundet 2023).

Att framställa lönsamma jordbruk och fungerande handelsflöden som avgörande för befolkningens tillgång till mat i en kris är ett sätt att göra risk. Risken för störningar i matförsörjningen synliggörs genom uppfattningen att vissa ekonomiska system måste skyddas. Matförsörjningens beredskap är alltså beroende av handeln och det är kring detta som risk görs. Riskkonstruktionen ligger i linje med det existerande systemet och bidrar därför till legitimeringen av sagda system (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 61).

6.1.3 Hållbarhetsdiskursen

En del informanter vidhåller förvisso att stadsodling inte enskilt kan försörja en hel kommun på livsmedel, men att det ändå finns ett beredskapsperspektiv i stadsodling:

Stadsodling är en väldigt viktig del av lösningen men det är en (1) del. (Intervju 1)

Invånares tillgång till mat har länge saknats i samhällsplaneringen, samtidigt som hänsyn tagits till både vattentillgång och luftkvalitet lyfts fram i en intervju. Mat har inte tagits på lika stort allvar utan snarare hamnat i skymundan och tagits för givet, det vill säga mat har tidigare inte gjorts till en risk. Men på grund av krig och dagens matpriser har frågan nu kommit att bli mer aktuell. Man "rider på vågen" för att få mer uppmärksamhet på matfrågan inom den kommunala verksamheten. Detta är ett exempel på hur det efter mer omfattande händelser blir lättare med reformer när risken går från att vara möjlig till trolig (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 41-42). Detta har underlättat för att få gehör för betydelsen av en mer robust matförsörjning, där också tillgång till mat nu görs till en risk. Det är också en illustration av hur risker är performativa (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 32), genom att

kommunicera risken i relation till invånares tillgång till mat påverkas samhällets agerande. Men detta var först möjligt när risken samtidigt kunde ses som sannolik och inte bara trolig.

I hållbarhetsdiskursen förs det fram, utöver störda handelskedjor, andra risker med livsmedelsförsörjningen i en krissituation. Dels oro för hur distribution ska lösas till personer som bor i utkanterna av en kommun om avstånden är stora, dels att det finns en del frågetecken om hur hantering av livsmedel från lokala jordbruk skulle gå till i en krissituation.

Grannkommunen har ganska mycket kött- och mjölkproduktion, men det spelar ju ingen roll i en krissituation eftersom du fortfarande måste följa Livsmedelsverkets lagar och regler. Du får ju inte gå och hämta ut en liter mjölk hur som helst även om det är kris och krig [...] Därför måste det lokala nästa steget till, att samla upp, tas omhand och distribueras. (Intervju 5)

Det är viktigt att kunna försörja sig på lokalt jordbruk framför allt eftersom avstånden på sina håll i Sverige är mycket stora. Det behövs skapas goda förutsättningar för att det lokala ska kunna växa sig starkare och även bidra till en bättre geografisk spridning. En informant beskriver, tvärt emot de som benämns som "säkerhetskillarna" i intervjun, att den lokala livsmedelsproduktionen är viktigt för att underlätta distributionen. Skulle det bli störningar i importen av fossila drivmedel kommer det inte längre vara möjligt att förflytta sig stora avstånd för att transportera livsmedel.

...det gärna behöver finnas en geografiskt spridning för jag ser det ändå tvärtemot säkerhetskillarna, har du en grönsaksproducent i en by, en grisbonde eller vad det må vara, så kommer det höja den geografiska ytan [...] då är det viktigt att det finns DÄR om vi inte har fossila drivmedel och kan hålla på att åka runt på det här viset, då är det viktigt att vi har olika typer av livsmedelsproduktion. (Intervju 5)

Plats blir en intersektionell faktor i konstruktionen av risk, där oro uttrycks för att personer på landsbygden inte skulle klara livsmedelsförsörjningen lika bra om det inte går att färdas stora avstånd, något som illustrerar hur risker inte är lika för alla medborgare. Hand i hand med detta beskrivs utmaningen med att få gemene person villig att betala mer för

lokalproducerade livsmedel, för att på så sätt möjliggöra för ökad lokalproduktion.

Jag upplever att det finns många som vill göra mer, som vill hålla på inom livsmedelsproduktion, men det är det där med att nå ut med sina produkter, att få avsättning för dem till det pris som är rimligt. Och för att folk ska betala det priset så måste de förstå varför vi ska göra det, varför det här är viktigt. Så där tänker jag att vi behöver jobba med den medvetenheten... (Intervju 5)

Detta är ett exempel på görandet av en risk som återkommer både i hållbarhetsdiskursen och beredskapsdiskursen. En lönsam handel och fungerande import framstår också som viktigt i hållbarhetsdiskursen, man klarar sig inte utan import av fossila drivmedel, men man ser problem med att beredskapsarbetet är för ensidigt inriktat på handelsfrågan.

Det behövs åtgärder för att öka tillgången på lokalproducerade livsmedel utifall fossila drivmedel inte når fram, istället för att utgå ifrån att den importen kommer att fungera. Att arbeta med den medvetenheten, så som beskrivs i intervju 5, är att kommunicera kring en risk för att åstadkomma en specifik förändring (Olofsson et al. 2014, s. 11). I detta exempel strävan att få människor villiga att betala mer för lokalproducerade livsmedel, för att fler ska kunna bedriva jordbruk lokalt. Detta utifrån att plats görs till risk ifall lokal produktion inte skulle finnas om det blir brist på drivmedel som försvårar distribution och transporter.

Det finns ibland en bred syn på vad livsmedelsberedskap är i hållbarhetsdiskursen. Ett exempel på detta är när frågan blir en naturlig del i samhällsutvecklingen, till exempel genom att medvetet utforma alla skolkök till tillagningskök med utbildade kockar där kommunen på detta sätt görs mindre sårbar genom att kunna tillaga råvaror från grunden i alla offentliga kök.

Vi har matlagningskök och det har varit en långsiktig investering för att kunna ha egna menyer i varje skola, och en medveten del av det var att höja statusen kring att jobba i ett skolkök [...] Och det är absolut en del av beredskap, vi har flera som har ett yrke, har en plats, men sen också rent tekniskt så har vi bättre kök för att ta emot

och för att försöka stå ut i krig och krissituationer.
(Intervju 1)

Istället för att ha få "centralkök", där mat tillagas i stor skala på ett ställe och sedan transporteras till olika kök runt om i en kommun som sedan bara värmer upp redan tillagad mat, har man medvetet utformat köken så att tillagning från grunden är möjlig i samtliga. Om tillagningsmöjligheterna i en kommun är begränsade till ett fåtal kök ökar sårbarheten om just dessa kök inte skulle vara disponibla under en kris, vilket är ytterligare ett exempel på hur risk görs utifrån plats. Ju fler platser där mat kan tillagas från råvara till färdig mat, desto mindre sårbarhet.

Även när en bred syn på livsmedelsberedskap inte är lika uttalad, tas det ändå initiativ för att göra mat mer tillgängligt för invånarna i en stad. Till exempel genom att introducera ätbara växter i det offentliga rummet som vem som helst får plocka och äta. Detta förekommer parallellt med mer etablerad stadsodling och där det finns kommunanställd personal som arbetar specifikt med samordning kring odlingsfrågor.

Inom den här diskursen, som jag valt att kalla hållbarhetsdiskursen eftersom jag menar att det finns ett mer uttalat hållbarhetsperspektiv i resonemangen kring livsmedelsberedskap, är kunskap och medvetandegörande viktigt. I en kommun ges till exempel möjligheter för föreningar och organisationer att hålla utbildningar och föreläsningar om odling för att höja kunskapen och intresset hos människor. Det finns även trädgårdar i kommunal regi där aktiviteter genomförs med skolor i kommunen för att lära elever om odling. Om det skulle bli omfattande livsmedelsbrist och det uppstår ett behov för gemene person att odla så är det viktigt att det också finns kunskap om den typen av odling. Människor anses idag vara generellt oinsatta och ointresserade av hur mat skapas och hur lång tid det faktiskt tar att odla sin mat:

Att försöka odla fram en morot och kämpa med det, det kan vara ödmjukhetsträning i hur mat skapas och hur lång tid det tar som jag tror verkligen behöver komma tillbaka i vårt samhälle för mat är så, det är så lågt värderat. (Intervju 5)

När man börjat odla sin egen mat är nästa steg att ta ställning till hur det man odlat ska förvaras. Genom att få fler personer intresserade av odling kan detta på sikt leda till att fler utvecklar förmåga att också lagra och förädla sina odlade livsmedel, vilket hade kunnat göra den enskilde individen mindre beroende av att köpa livsmedel från den lokala butiken.

Odlar du din egen mat så tror jag det sporrar många också att börja med nästa steg såhär förädla, lagra. "Nu har jag odlat potatis men hur ska jag spara den här nu då?", att börja tänka i dem banorna vilket väldigt många urbana hushåll inte alls har, så det tror jag också är en viktig faktor som gör att man kanske börjar tänka lite mer långsiktigt på "Ah men gud nu har jag ju alla de här jordgubbarna, nu måste jag göra sylt, kul!". Så har du syltkonserver som du måste ha någonstans och så börjar man kanske tänka lite mer i dem termerna "hur lagerhåller jag saker? Hur löser jag det här logistiskt i mitt hem?". (Intervju 5)

Kan vi ha fler som kan odla, lagra, förädla och förvara sin mat där de är, det är absolut ett mer robust och resilient samhälle, så skulle jag säga stadsodlingen är inkopplad i livsmedelsberedskapen. (Intervju 1)

I hållbarhetsdiskursen görs bristen på lokal produktion, avsaknaden av alternativa lösningar för matförsörjning, kommunkökens kapacitet och individens brist på kunskap om matproduktion till risker. Det ges utrymme för andra perspektiv att konstruera risker, inte bara utifrån rådande beredskapsnormer med utpräglat fokus på de ekonomiska handelssystemet.

Risken med brist på lokal matproduktion förekommer också i beredskapsdiskursen men konstrueras på ett annat sätt. Där konstrueras risken i förhållande till lönsamma företag som kan gynna handel och försörjningsförmåga. I hållbarhetsdiskursen görs risken mer relaterad till svårigheter med distribution vid brist på import och stora avstånd.

I hållbarhetsdiskursen innefattar lokalproduktion även den småskaliga stadsodlingen medan lokalproduktion enligt beredskapsdiskursen fortfarande definieras som storskaliga jordbruk. Kunskapsbrist om hur man odlar görs också till risk i hållbarhetsdiskursen, något som även lyfts

fram i tidigare forskning som en risk för framtidens matförsörjning (Barthel, Parker & Ernstson 2013, s. 1326; Martin, Clift & Christie 2016, s. 11).

6.1.4 Risk och värde i stadsodling

Synen på och hur man arbetar med stadsodling varierar. Från att det inte finns stadsodling utöver odlingslottsområden till att kommuner upplåter allmän platsmark till stadsodling och även arbetar aktivt med att introducera ätbara växter i sina parker för vem som helst att plocka.

Beroende på vilken tolkning som görs kan lagstiftningen upplevas som begränsande för etableringen av stadsodlingar på allmän platsmark, något som också synliggjordes i Alirani et al (2025, s. 30). För vissa anses det mycket svårt att uppfylla lagkravet om att parkmark skulle vara tillgänglig för alla invånare om det samtidigt finns en föreningsdriven odling i den, medan andra inte ser något hinder. En analys av eventuell tolkningsproblematik av den rättsliga regleringen kring markupplåtelse har inte gjorts inom ramen för detta arbete, eftersom det inte är en juridisk studie. Dock kan det noteras att hänvisning till begränsande lagstiftning är mer förekommande inom beredskapsdiskursen än hållbarhetsdiskursen, som snarare sökt efter möjliga lösningar på juridiska hinder för att underlätta stadsodling. Att hänvisa till lagstiftning verkar legitimerande för det existerande systemet, i detta fall den normativa synen på beredskapsarbete.

De mest framträdande riskerna som konstrueras relaterat till stadsodling är att det är något som bidrar till en visuell försämring av det offentliga rummet, och att det till viss del är något okontrollerbart. Det finns oro för nedskräpning, att avtal inte kommer följas och att personer skulle "göra vad man vill, när man vill" om man skulle låta privatpersoner odla på allmän mark, till exempel i parker. Parkerna framställs som något som ska skyddas från stadsodling, och stadsodlingen görs till en risk.

Någon sa "men stadsparken då, kan vi inte odla där?"
och nej *skratt* det kan vi inte, det är inte ett sånt område
liksom. För det kan bli ganska stökigt kring ett sånt här
odlingsområde. (Intervju 2)

Nej nej, alltså inne i parker i centrala stan är ju inte direkt aktuella för stadsodling. Utan det måste ju vara till för alla medborgare. Vi kan inte privatisera dem. (Intervju 3)

Stadsodling utgör en risk för parkerna i centrala stan som ska vara till för alla. Det blir en dikotomi mellan det tilltalande visuella symboliserat av den välorganiserade parken mot den mer stökiga stadsodlingen som medför vissa problem, där dessa inte kan samexistera. I parker ges utrymme för en viss typ av social gemenskap, där den sociala gemenskapen genom att odla tillsammans inte ses på samma sätt.

Marken finns, men det är parker och grönområden för tiotusentals invånare att nyttja. För en social gemenskap på andra sätt. Men om någon hör av sig och vill ha en tillsammansodling så löser vi det, men kanske inte i centrala parker. (Intervju 3)

Samtliga kommuner uttrycker att det finns ett stort intresse av att odla, alla kommuner har långa köer till sina odlingslottsområden. Utmaningen finns i att hitta lämplig mark och hur etableringen ska bekostas, framför allt i de kommuner där stadsodling på allmän platsmark inte anses möjligt eller lämpligt. Andra visuella "ommöbleringar" i parkerna har dock gjorts och tagits väl emot av invånare. Till exempel har gräsmattor gjorts om till ängsmark som ett led i arbetet med biologisk mångfald. Man tog med andra ord risken att invånarna inte skulle uppskatta den förändringen, ett exempel på en risk som ogjorts (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 232). Att dessa förändringar togs väl emot tänker en informant beror på att frågor rörande biologisk mångfald ligger rätt i tiden.

Flera kommuner uppmuntrar så mycket man kan till tillsammansodlingar eftersom dessa odlingar oftast representeras av en förening med en kontaktperson, något som underlättar administrationen hos kommunen. Att uppmuntra till föreningsorganisering, och i vissa fall kräva det, kan exkludera individer som inte har de sociala resurserna som krävs för att organisera en förening. Det kräver också tid och engagemang att ingå i och driva förening, något som inte alla kan anses ha möjlighet till (Alirani et al. 2025, s. 47).

Föreningar underlättar arbetsbördan för anställda hos kommunen, då man inte behöver ha kontakt med varje enskild odlare som ibland kan uppgå till hundratals personer per odlingslottsområde. På odlingslotter är det inte lika vanligt med föreningsorganisering utan då hyrs lotterna direkt av kommunen vilket bidrar till det stora administrativa arbetet, och därför uttrycker vissa intervjupersoner önskemål om att det blir mer föreningsdrivet. Arbetsbördan för de anställda görs till en risk i enlighet med Giritli Nygren, Olofsson & Öhman (2020a, s. 73) som hanteras genom uppmuntran om föreningsorganisering, trots att ett sådant föreningskrav kan bidra till ojämlik fördelning av odlingsmark baserat på exempelvis tillgång till tid och sociala resurser hos enskilda individer.

Vad gäller odling på just odlingslotter hanteras riskerna som förknippas med odling genom avtal mellan odlaren och kommunen. Om avtalet inte hålls, det vill säga om odlingslotten inte sköts på ett sätt som kommunen finner acceptabelt, kan avtalet sägas upp. Att odlingslotter inte sköts är ett problem som förekommer i alla kommunerna och det administrativa bördan som följer är stor. Vad "sköts" innebär varierar till viss del mellan kommunerna, men den gemensamma nämnaren är att den inte får bli okontrollerat igenväxt. Motivet är främst att det inte ska störa omgivningen, påverka angränsade odlingar i form av till exempel ogrässpädning eller att det byggs sådant som kräver bygglov.

När odlingslotter inte sköts inkommer ofta klagomål till kommunen från andra odlare, något som beskrivs som en stor utmaning och administrativ börda för kommunerna att hantera. Man hade önskat mer resurser för att kunna stötta och peppa odlare som har svårt att sköta sina lotter, till exempel i form av en anställd med specifikt ansvar för odlingsfrågor, för att i så stor utsträckning som möjligt slippa att säga upp odlares avtal. Sådana tjänster finns på de kommuner där hållbarhetsdiskursen är mer framträdande.

Även fast riskerna kring stadsodling till viss del konstrueras på samma sätt i de båda diskurserna så bemöts riskerna annorlunda. Det vanligaste sättet att hantera risker som förknippas med odling, såsom stökighet och att odlingen inte sköts, är att reglera den med hjälp av avtal upprättade av

kommunen. Främst bryts avtal från kommunens håll med hänvisning till att en odling inte sköts, till exempel efter klagomål från omgivande odlare. Huruvida en odling sköts eller inte blir till sist upp till kommunen att avgöra. Enligt tidigare forskning finns det en risk att mer privilegierade grupper får mer stöd från offentliga institutioner (Aptekar 2015, s. 223). Det kan medföra att vissa mer privilegierade gruppers syn på hur en odling bör se ut får företräde framför andra som då måste anpassa sig. Detta i sin tur kan göra att risker som konstrueras kring stadsodling bidrar till upprätthållandet av sociala ojämlikheter där mer privilegierade grupper sätter ramarna för vad som är acceptabelt (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020b, s. 217-219), ojämlikheter som riskerar att (re)produceras genom de reglerande avtalen.

I hållbarhetsdiskursen ogörs risken genom att stadsodling ändå bedrivs i relativt stor omfattning med en strävan om att stadsodling ska bli mer populärt och något människor vill ägna sig åt. Att risken ogörs framkommer genom att även fast man ser risker med stadsodling så väljer man att ta de riskerna.

I båda diskurserna lyfts flera positiva aspekter med odling som aktivitet. Att komma nära naturen, få "sätta händerna i jorden", vara ute i friska luften och röra på sig. En informant tycker att det vore rimligt att odling behandlas på samma sätt som andra rekreationsaktiviteter i kommunen och lyfter till exempel spolning av isar för skridskoåkning vintertid, och frågar sig varför det inte skulle kunna avsättas samma ekonomiska medel från kommunens håll för odlingssatsningar.

6.2 Maktrelationer och normer

6.2.1 Den normativa beredskapens företräde

Alla informanter ser fördelar med stadsodling om än är det få av dem som ser någon större potential ur beredskapssynpunkt. Värt att påminna om är att endast en av informanterna har beredskapsfrågor som sin huvudsakliga arbetsuppgift medan övriga informanter arbetar närmre odlingsfrågor än beredskap, och deras insyn i det faktiska beredskapsarbetet är ofta begränsad. Detta i sig kan illustrera hur vissa verksamheter, såsom odling och hållbarhets- och landsbygdsutveckling, inte har med "riktig"

beredskap eller krishantering att göra. Denna interaktion hanteras i avsnitt 6.4.

Stadsodlingens vinning ses främst i sociala värden såsom förbättrad hälsa, gemenskap och som hobby. Vissa informanter ser dock hur dessa värden kan kopplas till beredskap.

Beredskap handlar om att vi ska ha människor som kan öka både kommunens och individens försörjningsförmåga, och där kan stadsodling komma in i bilden med kunskapsmässiga förbättringar. Kunskap och erfarenhet. (Intervju 1)

Det framkommer olika synsätt på hur frågan om livsmedelsberedskap kan hanteras och inte, där representanter från de kommuner som har mer etablerad stadsodling ser beredskapspotential i andra områden utöver säkrade handelsflöden. Enligt beredskapsdiskursen bör tillgången på livsmedel både lösas och styras från nationellt håll, frågan är mer övergripande men med en tydlig huvudinriktning. I hållbarhetsdiskursen bryts snarare beredskapsmöjligheter ner i mindre beståndsdelar och inkluderas i flera olika verksamheter, från smått till stort.

Men det finns en tendens att frågan om den breda livsmedelsberedskapen som innefattar kommunens samtliga invånare, det vill säga utöver kommunens måltidsverksamheter, särskiljs från den övriga beredskapen, och det är inte alltid helt tydligt vem inom kommunen som har ansvar för just den frågan.

Beredskapsfrågan skvalpar lite mot mig, lite oklart vart den ska avgränsas. Vi har ju våra säkerhetskillar som tar kris och krig men de styr ifrån sig livsmedelsfrågan lite. (Intervju 5)

Studier av krishantering har visat att det är ett fält som tenderar att präglas av maskulina normer och värderingar (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 143). Frågan om den enskilda individens tillgång till mat kan ses i ljuset av de informationskampanjer som genomförs, där hemberedskapen synliggjorts i kvinnligt kodade miljöer såsom köket (ibid, s. 159; 167). Hemmets beredskap, däri matberedskapen, görs kvinnlig samtidigt som män är

överrepresenterade i offentliga maktpositioner rörande krishantering (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 173; Ericson 2020, s. 127).

Det har kommit ett politiskt uppdrag för ett år sedan, då det ramlade ner på mitt bord som var att ta fram en kommunal långsiktig strategi för livsmedelsförsörjningen [...] Det är ju en sån sak som skulle kunna ligga på kris- och krigkillarna men de ser inte riktigt att det är deras uppdrag så därav hamnade det hos mig. (Intervju 5)

Var definitionsgränsen för livsmedelsberedskap går är inte tydlig, men i ovan nämnda fall är det "kris- och krigkillarna" som besitter makt att avgränsa vad som ska hanteras av dem på säkerhetsavdelningen och inte, vad som är riktig krishantering. En strategi för livsmedelsförsörjningen ter sig inte vara det.

Om det skulle uppstå en livsmedelskris i Sverige kan den enskilda individen, om hen inte är en del av den kommunala verksamheten (till exempel skola eller äldreomsorg), inte förvänta sig något stöd från kommunen. Enligt flera informanter är det upp till varje enskild individ att efter bästa förmåga att sörja sitt eget behov av livsmedel enligt flera intervjupersoner och i minst sju dagar enligt de allmänna rekommendationerna. Det antas att alla individer har rådighet över sin livsmedelsförsörjning i linje med normen i samhället, att majoriteten har möjlighet att ta sig till en livsmedelsbutik och handla sin mat.

I beredskapsdiskursen förväntar man sig att individer förbereder sig för att klarar sig på egen hand efter bästa förmåga, men odling ses inte som en väsentlig del av denna förberedelse. Invånarna ska möta risken med att bli utan mat genom att agera så som normen föreskriver, nämligen att gå till affären och köpa extra mat (Livsmedelsverket 2025b), inte genom att odla sin egen mat. Detta är ett exempel på den inneboende motsättningen om det ansvarstagande och motståndskraftiga subjektet som förväntas sörja för sig själv, samtidigt som resurser är ojämlikt fördelade och ibland omöjliggör ett sådant ansvarstagande (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 68). Det förutsätts att majoriteten av kommunens invånare kan transportera sig till en mataffär även i kristid och att denna håller öppet med varor på hyllorna, och att alla som befinner sig utanför kommunens

verksamheter har resurser att inför en kris köpa och förvara extra mat hemma. Här riskerar ojämlikheter att reproduceras på grund av den riskhantering som samhället uppmuntrar till. Redan nu i fredstider rapporterar media om individer som på grund av ekonomiska skäl har svårt att äta sig mätta (SVT 2025). Även ojämlikheter som drabbar personer med vissa funktionsnedsättningar som inte har insatser eller stöd från samhället riskerar att befästas genom en ensidig syn på vad hemberedskap är.

Matfrågan beskrivs också som svår och komplex då den är aktuell i så många olika situationer och spänner över flera olika verksamheter. Det samma kan tyckas om beredskapsfrågan. Frågor om beredskap genomsyrar stora delar av den kommunala verksamheten.

... egentligen skulle jag säga att det är väldigt lite av en kommunal organisation som inte behöver någon form av beredskapsplanering. (Intervju 7)

För detta arbete finns det ofta en specifik tjänst i form av beredskapssamordnare. Men att möta den komplexa frågan om invånarnas tillgång till mat upplevs inte samma samordning finnas. Yrken som har till uppgift att stärka samhällets förmåga att hantera risker är mansdominerade och även kopplade till normer och ideal om maskulinitet (Ericson 2020, s. 127). Att vissa verksamheter tenderar att domineras av män eller kvinnor anses inte bara vara en effekt av genusstrukturer utan bidrar också till att befästa föreställningar om kön, där maskulinitet och femininitet ges olika värden (ibid. s. 128). Hemmets omsorg, där mat får anses ingå, är något kvinnligt kodat (Kvarnlöf & Montelius 2020, s. 167). Att inte alltid se matförsörjningen som en självklar del av arbetet med beredskap kan bidra till att befästa maskulina normer om vad som utgör risk och inte.

6.2.2 Upprätthållandet av ojämlikheter

Det framkommer i samtliga intervjuer att det finns begränsningar i möjligheten till odling utifrån intersektionella maktordningar. Framför allt ser man utmaningar för personer med funktionsnedsättningar med begränsad rörlighet som följd, äldre, personer som inte behärskar svenska språket (och därför har svårare att tillgodogöra sig information från

kommunen om hur odling kan bedrivas) och boende i flerfamiljshus som ofta inte har tillgång till odlingsbar mark i anslutning till bostaden.

Om man inte har tillgång till egen mark i form av egen trädgård, inte har möjlighet att hyra en odlingslott eller köpa en stuga på ett koloniområde är tillsammansodling ett alternativ. Ofta kräver kommunen att dessa företräds av en förening, så att kommunen har möjlighet att teckna ett avtal med en juridisk person som representerar föreningen och odlingsplatsen. Att starta en förening och hantera administrationen kring detta kräver en viss nivå av kunskap och organisationsförmåga som inte alla invånare har möjlighet till. I en intervju framförs också att det är rimligt att anta att alla inte vill behöva engagera sig i en förening för att kunna odla.

Även att det generellt krävs ganska bra kännedom om hur den kommunala verksamheten fungerar lyfts fram som ett potentiellt hinder för att kunna odla. Begränsade kunskaper i svenska språket ses som en risk eftersom det kan innebära svårigheter att söka information på till exempel kommuners webbplatser. I en intervju uttrycks en försiktig oro kring att det på grund av de höga krav på skötsamhet som finns kring odling omedvetet skulle kunna bidra till att vissa grupper – till exempel invandrare – behandlas ofördelaktigt avseende möjlighet till odling på grund av institutionaliserade förutfattade meningar. I tidigare forskning har det framkommit att mer privilegierade grupper tenderar att få mer stöd från offentliga institutioner, och att dessa grupper oftare odlar för det estetiskt tilltalande (Aptekar 2015, s. 223). Mer ekonomiskt utsatta grupper ser oftare odling som en del av matförsörjningen (Delgado 2017, s. 143), en försörjning som kan drabbas vid ojämlika möjligheter till odling. Om ramarna för vad som anses vara en acceptabel odling formas utifrån en viss grupps åsikter, kan detta enligt tidigare forskning bidra till ett ojämlikt maktförhållande där mindre privilegierade grupper riskerar att få mindre stöd från det offentliga (Aptekar 2015, s. 223).

Den geografiska spridningen av odlingslotter lyfts också som en risk i en kommun som ser att det saknas odlingstillgång framför allt i områden med främst flerfamiljshus, vilket är ett problem eftersom att de boende inte heller har tillgång till en trädgård.

Ett jämlikhetsperspektiv som jag inte tycker syns lika mycket politiskt är för de som inte har hus någon annanstans, alltså sommarhus. Eller mataspekten också skulle jag säga, den är inte alls så stor som den skulle kunna vara i staden, att förse sig med hälsosam ekologisk mat, den möjligheten att fler ska kunna göra det. (Intervju 6)

I en intervju förs det fram att man inte ser stadsodling centralt i stadens parker som ett alternativ utan det hellre beläggs i utkanten av staden, gärna nära ett villaområde. I samma intervju lyfts det samtidigt att alla som bor i villa eller radhus har möjlighet att odla medan samma möjlighet inte finns för alla som bor i flerfamiljshus. En förläggning av odlingsområden nära villaområden blir en reproduktion av ojämlik tillgång på resurser, där villaägare behandlas fördelaktigt avseende lättillgänglig mark. Ett alternativ för att möjliggöra odling för boende i flerfamiljshus som förs fram är att hyresvärdar och bostadsrättsföreningar skulle kunna etablera odling kring fastigheterna, något som skulle kunna bidra till ökad jämlikhet i odlingsfrågan.

6.3 Interaktioner mellan beredskapsdiskursen och hållbarhetsdiskursen

Inom beredskapsdiskursen ses odling som ett intresse man ägnar sig åt för att man vill och som man förvisso kan må bra av, men inte som något som avsevärt bidrar till en ökad försörjningsförmåga. Utveckling av stadsodling drivs inte lika aktivt, och den ses inte som en betydande del i beredskapsarbetet. I hållbarhetsdiskursen finns en framtidsanda i odling där potentiella beredskapsvärden syns på olika sätt. Det ter sig också vara så att när enskilda tjänstepersoner ser en försörjningspotential i stadsodling implementeras ett beredskapsperspektiv i större utsträckning i odlingsfrågan, även om det inte kommuniceras så från den politiska styrningen.

Jag får förfrågningar från allmänhet om man kan odla på vissa platser, och då försöker jag lobba för dem. Men jag har inte haft någon samverkan med beredskapssamordnare i kommunen, och jag upplever inte att det är en fråga man har tagit i. Snarare att vissa kanske tror att det ligger på mitt bord. (Intervju 6)

Stadsodling tenderar att ses i ljuset av storskalig jordbruksproduktion inom beredskapsdiskursen. Eftersom att enskilda stadsodlingar inte kan bidra till samma mängd produktion som enskilda storskaliga jordbruk förringas möjligheten att alls kunna bidra till en livsmedelsberedskap.

När man viktat fritidsodling mot det storskaliga
lantbruket försvinner fritidsodlingen lite. Jag tror det är
därför frågan handlar lite vid sidan om. (Intervju 6)

Flera informanter menar att odlingens status bygger på att det finns företrädare på kommunen som arbetar uteslutande med samordning kring odlingsfrågor, där kommunen kunnat ställa upp med att vara den samlande kraften med möjlighet att "trycka på". Det uttrycks även av en informant en oro kring en upplevelse om att majoriteten av de som odlar, eller hör av sig om odlingsrelaterade frågor till kommunen, är kvinnor. Det finns en rädsla för att frågan prioriteras ned och hamnar i skymundan för att de som förespråkar odling inte gör tillräckligt med väsen av sig eller är lika synliga. Informanten är dock noga med att påtala att det inte finns någon statistik eller liknande som styrker att det främst skulle vara kvinnor som odlar, utan att det bygger på personliga observationer.

De "tungta" sakerna inom beredskap får mer uppmärksamhet, till exempel luftvärnssystem och Nato. När en kommunanställd som inte arbetar med beredskapsfrågor skulle presentera resultatet av kommunens försörjningsbalans (hur en kommun klarar livsmedelsförsörjning i krig och kris - min notering) ansågs det vara nödvändigt att chefer på högre nivå och chefer från säkerhetsavdelningen medverkade, något som tog uppåt ett år att få till stånd.

I tidigare krissituationer i Sverige har fokus legat på organisatoriska risker, inte på omhändertagande (Danielsson, Giritli Nygren & Olofsson 2020, s. 90). Kvinnors perspektiv och erfarenheter har tenderat att tonas ner, negligeras eller ses som oviktiga (Hobbins 2020, s. 72), något som återspeglas i dels redogörelsen om att det upplevs som att det främst är kvinnor som odlar men också i det bristande intresset för sådant som kan kopplas till odling. Odlingsfrågan prioriteras ned i krishanteringsarbetet för bidraget anses för litet och fokus riktas mot de större insatserna. Dessa

prioriteringar behöver inte vara fel, så som Ericson & Wester (2020, s. 119) betonar, men de riskerar att bidra till reproducering av ojämlikheter.

Tidigare har det inte funnits ett beredskapsperspektiv i frågor om livsmedelsförsörjning berättar en informant, så den aspekten saknades när de utvecklade sin livsmedelsförsörjningsstrategi. Då var det främsta fokuset på hållbarhet. Nu utnyttjar man omvärldsläget, något som hjälpt att både höja statusen kring livsmedelsförsörjning då säkerhet och beredskap har en mer allvarlig och akut ton än hållbarhet. Att "rida på vågen" efter krigets utbrott och pandemins lärdomar för att få mer fokus då tonen beskrivs som mer allvarlig än hållbarhet visar att det långsiktiga perspektivet som hållbarhet symboliserar är lägre prioriterat. Hållbarhet har ett långsiktigt perspektiv som inte kräver samma akuta handlingsförmåga. Det ses som ett manligt ideal att vara handlingskraftig (Ericson & Wester 2020, s. 105), något som kanske inte är lika synligt i hållbarhetsarbetet. Genom att tillskriva livsmedelsberedskapen en akut ton görs den till en risk värdig att hantera utifrån maskulina ideal.

7 Slutsats och diskussion

I avsnittet presenteras först studiens slutsatser uppdelat på respektive frågeställning följt av en bredare diskussion av studiens slutsatser. Sedan förs en diskussion kring studiens genomförande. Avslutningsvis lyfts förslag till vidare studier.

7.1 Slutsatser

7.1.1 Hur risker konstrueras relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling i olika diskurser

I beredskapsdiskursen konstrueras risk relaterad till livsmedelsberedskap främst utifrån störda handelsflöden och att företag måste kunna fungera som vanligt. Detta är den största och stundtals den enda risken i fokus. Risken uttrycks inte i termer av att människor riskerar att inte ha mat på sina bord, utan risken är att handeln inte kan upprätthållas och att det är lönsamma företag som bygger en motståndskraftig livsmedelsförsörjning. Konsekvensen är givetvis att invånarna inte har mat på bordet, men den risken framstår som sekundär eftersom det perspektivet inte har en framträdande roll när risken kommuniceras utan handelsperspektivet kommuniceras först.

I beredskapsdiskursen har stadsodling en ringa betydelse för ett samhälles livsmedelsberedskap. Stadsodling görs i sig till en risk där nedskräpning, ordningsstörningar och osäkra avtalsprocesser konstruerar stadsodling som riskfyllt. Odlingens bidrag till hushållets försörjning anses inte ha någon större betydelse för hemberedskapen och därför är det inte en risk värd att ta.

Risker relaterade till livsmedelsberedskap i hållbarhetsdiskursen är inte nödvändigtvis andra än dem i beredskapsdiskursen, men lösningarna skiljer sig åt. Det finns en bredare syn på hur man kan minimera effekterna av potentiella livsmedelsstörningar genom exempelvis medvetna val i utformningen av skolkök, att odla ätbara växter i parker och uppmuntra till olika utbildningsinitiativ så att fler lär sig odla för att säkra kunskap över tid.

Stadsodling görs till viss del till en risk även i hållbarhetsdiskursen i form av odlingar som inte sköts och som blir en administrativ börda för kommunen. Men risken görs genom att man förhåller sig till den (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman (2020b, s. 232) i att stadsodlingens potential för ett mer hållbart och motståndskraftigt samhälle gör risken värd att ta.

7.1.2 Maktrelationer och normer som skapas och upprätthålls genom diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling

Makten att avgöra vad som ska hanteras av de som arbetar med beredskap har fallit på de själva, där till exempel matförsörjningsstrategier i vissa fall styrts bort till andra sektorer, till exempel landsbygdsutveckling. Samtidigt besitter de tjänstepersoner som arbetar med odlingsfrågor inte motsvarande makt att avgöra vad som bör behandlas inom beredskapsarbetet, professioner som ofta innehas av män (Ericson 2020, s. 127). Detta kan bidra till bekräftande av maskulinitetsnormer i beredskapsfrågor.

Möjligheten till långsiktig matförsörjning verkar inte vara en självklart del i beredskapsarbetet, förutom för kommunens egna verksamheter som man är ansvarig för enligt lag.

När man förlitar sig på att varje enskild individ, efter bästa förmåga, kan sörja för sin egen beredskap, görs antaganden baserade på normer kring exempelvis klass och funktionalitet hos individer. När det förväntas att invånare även under kris har förmåga och resurser att handla mat reproduceras ojämlikheter när hänsyn inte tas till att resurser inte är jämt fördelade i samhället. Detta blir ett synliggörande av den motsättning som finns i det förväntan på det ansvarstagande subjektet där vi förväntas stärka vår egen motståndskraft men utifrån ojämlika tillgång på resurser för just detta (Giritli Nygren, Olofsson & Öhman 2020a, s. 68).

7.1.3 Interaktionen mellan diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling i den kommunala verksamheten

Interaktionen mellan de två diskurserna sker främst när de som ser potential för stadsodling som en del av livsmedelsberedskapen försöker

göra sina röster hörda inom organisationen. Dock ses fortfarande stadsodlingens betydelse som begränsad inom beredskapsdiskursen och frågan får lite uppmärksamhet.

Stadsodlingens vara eller icke-vara som livsmedelsberedskap avgörs till stor del av de som arbetar med beredskapsfrågor, inte av dem som arbetar med odlingsfrågor även fast det är dessa som har mest kunskap om odlingens potential. Enskilda tjänstepersoner som har utrymme för det implementerar på egen hand ett beredskapsfokus i det de har rådighet över, även när det inte finns någon tydlig styrning i frågan.

Framför allt så lyfts ett behov av att enskilda tjänstepersoner får ansvar att arbeta över enhetsgränserna med odlingsfrågor som en samordnande funktion. Då anser man att odlingsfrågan skulle få en annan status och mer gehör. I interaktionen mellan de två identifierade diskurserna är det främst ställningstagande som kan kopplas till beredskapsdiskursen som utgör normen och ageranden som inte ligger i linje med normen är inte beredskap, till exempel att uppmärksamma stadsodlingens potential.

7.2 Diskussion

Kommuner är politiskt styrda organisationer. Enskilda tjänstepersoners arbete och prioriteringar, som denna studie bygger på, utförs inom tjänstens givna ramar. Enskilda tjänstepersoner kan inte agera på ett sätt som inte ligger i linje med vad som förväntas av hen på arbetsplatsen eller om det står i strid mot lagar och bestämmelser.

I studien har det framkommit hur risker relaterade till livsmedelsberedskap och stadsodling konstrueras i olika diskurser, där två diskurser varit framträdande. I beredskapsdiskursen görs risk främst utifrån att skydda system som möjliggör handel även under kristid, medan risker i hållbarhetsdiskursen även görs utifrån brist på lokal livsmedelsproduktion, avsaknaden av alternativa lösningar för matförsörjning och enskilda individers brist på kunskap om matproduktion. Detta kan relateras till vad studien av hanteringen av migrationen hösten 2015 belyste, där ledande aktörer behandlade krisen som en kris på nationell nivå, inte på lokal nivå, och stora frågor om mottagningssystem, transporter och ledningsfrågor fick fokus. Krisen innefattade inte omhändertagandet av individer på lokal

nivå (Danielsson, Giritli Nygren & Olofsson 2020, s. 90). Här kan paralleller dras till det jag benämner beredskapsdiskursen, där det lokala omsorgsperspektivet inte är framträdande i förberedelserna inför eventuella kriser. Matförsörjning ses som något som löses på nationell nivå med regering och relevanta myndigheter. Risken är att fokus då tenderar att bli på stora organisatoriska frågor, och inte på hur individer på lokal nivå ska få tillgång till mat. Både inom beredskapsdiskursen och hållbarhetsdiskursen görs stadsodling till risk i termer av att odlingar uppfattas som stökiga och att de inte sköts. En risk som i större utsträckning görs inom hållbarhetsdiskursen då man kan se det som att värdet av stadsodling trumfar riskerna. Inom beredskapsdiskursen utvecklas inte stadsodling i samma takt, bland annat genom hänvisning till begränsande lagstiftning.

Vidare visar resultatet hur maktrelationer och normer kan upprätthållas genom diskurser om livsmedelsberedskap och stadsodling. Det tenderar att vara den manligt kodade riskhanteringsnormen som sätter ramarna för vad som är bra beredskap och där stadsodling inte har en given plats. Att krishanteringsfältet är maskulint kodat har belysts i flera tidigare studier på området (Ericson 2020, s. 127). Att något som kan anses vara kvinnligt kodat, i detta fallet mat med sin starka koppling till det kvinnligt kodade köket, får en odefinierad roll i förhållande till det övriga beredskapsarbetet riskerar att frågan får lägre status, något som befäster de genusnormer som präglar krishanteringsfältet. Det kan medföra att vissa initiativ, trots eventuell potential, exkluderas om de inte passar in i den rådande krishanteringsnormen.

Trots att tidigare forskning har belyst stadsodlingens potential för matförsörjning i städer under kris- och krigstider (Mok et al. 2014; Novo & Murphy 2000) tillskrivs den idag en ringa betydelse, och tonvikt läggs på "stora" saker såsom handelsflöden och lönsamma företag. Detta riskerar att vissa röster och intressen får företräde i samhällets beredskapsarbete, till exempel de stora livsmedelskedjorna som också drivs av att trygga den egna verksamheten (Larsson & Sjöqvist 2022, s. 133). Småskaliga beredskapsinitiativ, som sammantaget skulle kunna få stor betydelse, riskerar att hamna i skymundan.

7.3 Förslag på vidare forskning

Framför allt finns det olika syn på stadsodlingens potential till den samlade livsmedelsförsörjningen i samhället. Detta är en fråga som behöver utforskas eftersom det saknas större studier med just stadsodling i fokus. Hur vi säkrar mattillgång för den breda befolkningen över tid, det vill säga alla invånare som inte är en del av kommuners måltidsservice, och hur vi gör detta utan att bidra till upprätthållandet av maktrelationer och ojämlikheter i samhället är av vikt för en hållbar framtid.

Det framkom indikationer vid ett fåtal tillfällen i mina intervjuer att kommuner exploaterar eller säljer av jordbruksmark som egentligen hade, och borde, kunnat användas till odling. Varför denna prioritet görs och vilka intressen som väger tyngst i sådana prioriteringar hade eventuellt kunnat synliggöra ytterligare maktrelationer i frågan om livsmedelsberedskap.

Kommuner är politiskt styrda och därför hade det varit intressant att utöver tjänstepersonernas egna erfarenheter komplettera materialet med politikens förhållningssätt till de olika frågorna, då det trots allt är politikerna som styr hur kommunen ska arbeta. Enskilda tjänstepersoner har inte obegränsat med handlingsutrymme att göra vad de själva vill utifrån sina egna kunskaper, utan måste förhålla sig till ramar.

Även att bredda perspektivet till att inte bara låta offentliga aktörer komma till tals är viktigt. Att undersöka hur odlare själva ser på sina roller som en potentiell aktör för landets livsmedelsförsörjning hade kunnat ge indikatorer på huruvida en sådan ambition har förankring i samhället.

I min studie framkommer det två olika synsätt på lagstiftningen där vissa menar att den omöjliggör vissa åtgärder som andra inte ser något hinder för. Att göra en rättsutredning av gällande lagstiftning kring upplåtelse av allmän platsmark skulle kunna underlätta för kommuner att få en tydligare bild av vad som är möjligt och inte.

8 Referenser

- Aptekar, S. (2015). Visions of Public Space: Reproducing and Resisting Social Hierarchies in a Community Garden. *Sociological Forum*, 30(1), s. 209-227. doi: 10.1111/socf.12152
- Barthel, S., Parker, J. & Ernstson, H. (2015). Food and Green Space in Cities: A Resilience Lens on Gardens and Urban Environmental Movements. *Urban Studies*, 52(7), s. 1321-1338. doi: 10.1177/0042098012472744
- Barman, L. & Weurlander, M. (2024). Tematisk analys. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Liber, s. 38-55.
- Bet. 2020/21:KU20. Granskningsbetänkande våren 2021.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), s. 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Bryman, A., Clark, T., Foster, L. & Sloan, L. (2025). *Brymans samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- Danielsson, E., Giritli Nygren, K. & Olofsson, A. (2020) Krishanteringens logiker i hanteringen av migrationen hösten 2015. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 77-122.
- Danielsson, E. & Eriksson, K. (2020). Damerna kom med nybakat. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 29-54.
- Davis, K. (2008). Intersectionality as buzzword - A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful, *Feminist theory*, 9(1), s. 67-85. doi: 10.1177/1464700108086364
- Delgado, C. (2017). Mapping urban agriculture in Portugal: Lessons from practice and their relevance for European post-crisis contexts. *Moravian Geographical Reports*, 25(3), s. 139-153. doi: 10.1515/mgr-2017-0013
- Eldén, S. (2020). *Forskningsetik*. Studentlitteratur.

Ericson, M. (2020). Maskulinitetsperspektiv på identifiering av riskområden. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 123-142.

Ericson, M. & Wester, M. (2020). Samverkan kring flyktingsituationen – en kris för vem? I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 97-122.

Eriksson, E. (2018). *Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv – Sårbarheter och lösningar för ökad resiliens*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Statens Landsbruksuniversitet.

<https://www.msb.se/sv/publikationer/livsmedelsproduktion-ur-ett-beredskapsperspektiv--sarbarheter-och-losningar-for-okad-resiliens-forskning/>

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber, s. 56-78.

Foucault, M. (2008) *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France 1978-1979*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Giritli Nygren, K. (2018). Tracing discourses and uncovering the 'performativity' of risk: Exploring the role of discourse analysis in studies of risk and inequality. I Brown, P., Olofsson, A. & Zinn, J.O. (red.) *Researching Risk and Uncertainty: Methodologies, Methods and Research Strategies*. Cham: Springer International Publishing, s. 289-307.

Giritli Nygren, K., Olofsson, A. & Öhman, S. (2020a). *A Framework of Intersectional Risk Theory in the Age of Ambivalence*. Palgrave Macmillan.

Giritli Nygren, K., Olofsson, A. & Öhman, S. (2020b). Intersektionell riskteori. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 217-237.

Giritli Nygren, K., Öhman, S. & Olofsson, A. (2017). Doing and undoing risk: the mutual constitution of risk and heteronormativity in contemporary society. *Journal of Risk Research*, 20(3), s. 418-432. doi: 10.1080/13669877.2015.1088056

Gulyas, B.Z., & Edmondson, J.L. (2021). Increasing City Resilience through Urban Agriculture: Challenges and Solutions in the Global North. *Sustainability*, 13, 1465. doi: 10.3390/su13031465

Hobbins, J. (2020). Krishändelser och könsroller – en studie av oro och omsorg. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 55-76.

Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (2020). Introduktion. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 17-27.

Jordbruksverket (2025). *Stärkt skydd av jordbruksmark samt solesproduktion i den gemensamma jordbrukspolitiken*.
<https://jordbruksverket.se/download/18.1b29a1dd194b2e05896aaf6b/1740733653152/Jordbruksverkets-redovisning-av-regeringsuppdrag-starkt-skydd-av-jordbruksmark-och-solesproduktion-tga.pdf>

Koloniträdgårdsförbundet (2023). *Kolonirörelsens historia*.
<https://koloni.org/koloniorelsens-historia/> [2025-04-08]

Konkurrensverket (2024). *Stigande matpriser – vart tar pengarna vägen?* (Rapport 2024:3).
<https://www.konkurrensverket.se/informationmaterial/rapportlista/stigande-matpriser--vart-tar-pengarna-vagen/>

Kvarnlöf, L. & Montelius, E. (2020). Den kvinnliga hemberedskapen. I Hobbins, J., Danielsson, E. & Sjöstedt, A. (red.) *Genus, risk och kris*. Studentlitteratur, s. 143-176.

Larsson, O.L., & Sjöqvist, S. (2022). Managing National Food Security in the Global North: Is collaborative governance a possible route forward? *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy*, 13(2), s. 118-143. doi: 10.1002/rhc3.12231

Lin, B.B., Bichier, P., Liere, H., Egerer, M., Philpott, S.M. & Jha, S. (2024). Community gardens support high levels of food production, but benefit distribution is uneven across the gardener community. *Sustainability Science*, 2024(19), s. 2013-2026, doi: 10.1007/s11625-024-01558-7

Livsmedelsverket (2021). *Livsmedelsverket regeringsuppdrag – Kost vid höjd beredskap*. <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/om-oss/redovisade-reguppdrag/2021/kost-vid-hojd-beredskap-redovisning-av-regeringsuppdrag-2020-2021.pdf>

Livsmedelsverket (2023). *Livsmedelsberedskap – vad är det?* <https://www.livsmedelsverket.se/beredskap/livsmedelsberedskap--vad-ar-det> [2025-04-01]

Livsmedelsverket (2025a). *Beredskap i offentliga kök*. <https://www.livsmedelsverket.se/beredskapioffentligakok> [2025-04-08]

Livsmedelsverket (2025b). *Hemberedskap – för dig som privatperson*. <https://www.livsmedelsverket.se/beredskap/hemberedskap-privatperson> [2025-05-02]

Martin, G., Clift, R. & Christie, I. (2016). Urban Cultivation and Its Contributions to Sustainability: Nibbles of Food but Oodles of Social Capital. *Sustainability*, 8(409), doi: 10.3390/su8050409

Mittuniversitetet (2025). *Att ställa om mindre och mellanstora städer till hållbara livsmedelssystem genom stadsodling*. <https://www.miun.se/Forskning/forskningsprojekt/pagaende-forskningsprojekt/-att-stalla-om-mindre-och-mellanstora-stader-till-hallbara-livsmedelssystem-genom-stadsodling/> [2025-04-09]

Mok, H-F., Williamson, V.G., Grove, J.R., Burry, K., Barker, S.F. & Hamilton, A.J. (2014). Strawberry fields forever? Urban agriculture in developed countries: a review. *Agronomy for Sustainable Development*, 2014(34), s. 21-43, doi: 10.1007/s13593-013-0156-7

Molin, L. & Östensson, M. (2015) *Förutsättningar för livsmedelsberedskap på kommunal nivå – en studie utförd på uppdrag av Livsmedelsverket. Totalförsvarets forskningsinstitut*. <https://foi.se/rapporter/rapportsammanfattning.html?reportNo=FOI-R--4109--SE>

MSB (2025). *Beredskapslager*.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/forsorjningsberedskap/beredskapslager/> [2025-05-02].

Novo, M. G. & Murphy, C. (2000). Urban agriculture in the city of Havana: a popular response to a crisis. I Bakker, N., Dubbeling, M., Gündel, S., Sabel-Koschella, U. & de Zeeuw, H. (red.). *Growing Cities, Growing Food: Urban Agriculture on the Policy Agenda. A Reader on Urban Agriculture*. Deutsche Stiftung für Internationale Entwicklung (DSE), Zentralstelle für Ernährung und Landwirtschaft, s. 329–347.

Olofsson, A., Zinn, J.O., Griffin, G., Giritli Nygren, K., Cebulla, A., Hannah-Moffat, K. (2014). The mutual constitution of risk and inequalities: Intersectional risk theory. *Health, Risk & Society*, 16(5), s. 417-430. doi: 10.1080/13698575.2014.942258

Regeringskansliet (2025a). *Om regeringens prioritering – säkerhetspolitiska läget*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-prioriteringar/sakerhetspolitiska-laget/om-regeringens-prioritering-sakerhetspolitiska-laget/> [2025-05-16]

Regeringskansliet (2025b). *Livsmedelsstrategin 2.0*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2025/03/livsmedelsstrategin-2.0> [2025-04-07]

Rost, S. & Lundälv, J. (2021). A systematic review of literature regarding food insecurity in Sweden. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2021(21), s. 1020-1032. doi: 10.1111/asap.12263

Prop. 2014/15:109 *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020*.

Prop. 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021-2025*.

Prop. 2024/25:34 *Totalförsvaret 2025-2030*.

Pilflod-Larsson, E. & Giritli Nygren, K. (2024). Cultivating thirdspace: Community, conflict and place in small-city urban gardens. *Landscape and Urban Planning*, 243(2024), doi: 10.1016/j.landurbplan.2023.104959

Prové, C., Dessen, J. & de Krom, M. (2016). Taking context into account in urban agriculture governance: Case studies of Warsaw (Poland) and Ghent (Belgium). *Land Use Policy*, 56(2016), s. 16–26. doi:

10.1016/j.landusepol.2016.04.025

Schoen, V., Blythe, C., Caputo, S., Fox-Kämper, R., Specht, K., Fargue-Lelièvre, A., Cohen, N., Ponizy, L. & Fedenczak, K. (2021). "We Have Been Part of the Response": The Effects of COVID-19 on Community and Allotment Gardens in the Global North. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 5(2021). doi: 10.3389/fsufs.2021.732641

SOU 2024:65. *Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig.*

SOU 2024:8. *Livsmedelsberedskap för en ny tid.*

Sovová, L. (2015). Self-provisioning, Sustainability and Environmental Consciousness in Brno Allotment Gardens. *Sociální Studia*, 3(2015), s. 11-26.

SVT (2025). *Ekonomiska svårigheter bland ensamstående föräldrar med låg inkomst.* <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/ekonomiska-svarigheter-bland-ensamstaende-foraldrar-med-lag-inkomst> [2025-05-13]

Tomatis, F., Egerer, M. & Navas-Gracia, M. L. (2024). Evaluating Food Production, Cooling Potential, and Gardener Perspectives in Urban Allotment Gardens of Valladolid, Spain. *Horticulturae*, 10(11), doi: 10.3390/horticulturae10111232

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed 2024.* <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html> [2025-05-14]

9 Bilagor

Bilaga 1 Publiceringsvillkor

Publiceringsvillkor

1. Mittuniversitetet är anslutet till DiVA (Digitala Vetenskapliga Arkivet).

DiVA är ett digitalt repositorium för registrering och lagring av forskningspublikationer och självständiga arbeten, med möjlighet att göra handlingarna publika.

2. Genom att författarens verk laddas upp och publiceras i DiVA görs det tillgängligt för allmänheten.

Uttrycket "tillgängligt för allmänheten" betyder att i princip alla och envar har möjlighet att ta del av verket. Forskarsamhället räknas i den meningen till "allmänheten". Författaren behåller sin upphovsrätt, och allmänhetens nyttjande av informationen i DiVA regleras av Upphovsrättslagen. (Se även Pkt 9)

3. Författaren svarar själv för att han/hon innehar erforderlig upphovsrätt för att publicera verket i DiVA.

Eftersom författaren inte överlåter någon del av upphovsrätten, står Lärosätet/DiVA utan ansvar för eventuella brott mot upphovsrättsliga regler avseende författarens verk. Lärosätet tillhandahåller enbart en plattform, vilket innebär att författaren är "den som publicerar" i DiVA.

4. Examinator ansvarar för att det examinerade verket i fulltext skickas till berörd fakultetshandläggare.

Författaren ansvarar sedan själv för att verket har godkänts för publicering; avhandlingar, examensarbeten och liknande måste vara godkända för publicering innan de får läggas ut i DiVA. Fakultetshandläggare ansvarar för att ladda upp och publicera godkänd fulltext i DiVA.

5. Publiceringen i DiVA vilar på icke-kommersiella grunder.

Lärosätet debiterar ej författaren några avgifter för publiceringen i DiVA. Författaren har inte rätt till ekonomisk ersättning från Lärosätet för publiceringen i DiVA. Lärosätet har inte rätt att ta ut avgifter för allmänhetens användning av författarens verk i DiVA.

6. Lärosätet har rätt att ta bort författarens verk från DiVA om författaren bryter mot Publiceringsvillkoren.

Enligt Lärosätets anvisningar för publicering i DiVA är författaren skyldig att ta del av och godkänna Publiceringsvillkoren. Detta bekräftas genom knapptryckning i DiVA:s registreringsmodul, vid uppladdning av fulltextfil.

7. Den som lägger upp fulltext i DiVA svarar för att samtliga författare till verket informerats om och godkänt Publiceringsvillkoren.

Denna punkt reglerar ansvarsförhållandena vid flerförfattarverk samt sådana fall där någon annan än författaren, på dennes uppdrag, lägger in verket i DiVA.

8. Författaren har möjlighet att avstå från delar av sin förfoganderätt till verket.

Genom att förse verket med särskild licens, till exempel av typen Creative Commons, kan författaren ge användarna rättighet att använda verket inom vidare ramar än vad som gäller enligt Upphovsrättslagen.

9. Publiceringsvillkoren gäller i tillämpliga avseenden även om Lärosätet övergår till annan systemlösning än DiVA.

Metadata och uppladdade filer överförs i sådana fall till det nya systemet.

Bilaga 2 Information om deltagande i studie

Den här informationen riktar sig till dig som har tackat ja till att delta i en studie som genomförs av studenter vid Mittuniversitetet. Den här informationen gäller dels själva studien, dels hanteringen av personuppgifter. Varje uppgift som direkt eller indirekt kan kopplas till en levande person (t.ex. namn, personnummer, e-postadress och röstinspelning) är en personuppgift.

Syftet med studien är att undersöka möjligheter och utmaningar med stadsodling som en del i livsmedelsberedskapen, samt vilka grupper som kommuner identifierar som sårbara vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen och hur dessa personers behov ska tillgodoses.

Hur går studien till?

Studien kommer att bestå av intervjuer via Zoom. Beräknad tidsåtgång är cirka en timme. Intervjuerna kommer att spelas in med enbart ljud och sedan transkriberas.

Frivillighet

Medverkan i studien är helt frivillig, och du kan när som helst avbryta din medverkan utan att behöva ange några särskilda skäl för detta. Dina personuppgifter kommer att behandlas konfidentiellt så att inte obehöriga kan ta del av dem.

Hur kommer insamlat material att användas?

Studien genomförs inom ramen för kursen Sociologi AV Självständig arbete på magisterprogrammet i sociologi med inriktning mot forskning och kritiska studier. Studien utgör ett examensarbete som kommer att redovisas genom en rapport. Studien är också en del av ett forskningsprojekt som bedrivs vid Mittuniversitetet med projekttitel *Att ställa om mindre och mellanstora städer till hållbara livsmedelssystem genom stadsodling*. Det insamlade materialet kommer också att användas för ett kapitel i en antologi baserat på uppsatsen. Resultat kommer i rapporten att presenteras i sammanslagen form, med till exempel intervjuцитat som illustrationer eller förtydligande. Dessa kommer att i möjligaste mån

skrivas så att enskilda inte kan identifieras.

Vem tar del av rapporten?

Det är först och främst handledaren, opponenter vid examinationsseminariet samt den examinerande läraren som kommer att ta del av examensarbetet. Rapporten kommer att bevaras vid Mittuniversitetet genom att läggas upp i DiVA, dvs. universitetets digitala vetenskapliga arkiv. Under förutsättning att författarna ger sitt godkännande kommer rapporten också att publiceras i DiVA, vilket innebär att rapporten blir fritt tillgänglig på internet. Uppsatsen kommer också att ingå i slutrapporteringen av projektet *Att ställa om mindre och mellanstora städer till hållbara livsmedelssystem genom stadsodling*.

Behandling av personuppgifter

Personuppgifter kommer att behandlas i enlighet med dataskyddsförordningen (GDPR).

Personuppgiftsansvarig är Mittuniversitetet, 831 25 Östersund, tel. 010-142 80 00 vx.

Dataskyddsombud är Linus Gustafsson

(e-post: linus.gustafsson@miun.se).

Vill du veta mer om hur vi som myndighet hanterar personuppgifter, se www.miun.se/kontakt/personuppgifter/.

Insamlade personuppgifter kommer att behandlas på säkert sätt genom att förvaras på en extern lagringsenhet.

När studien är avslutad, vilket den anses vara då betyget på examensarbetet är satt och registrerat i studieregistret, kommer alla personuppgifter, dvs. den inspelade ljudfilen, intervjuutskriften samt de underskrivna samtyckesformulären, att raderas/kastas.

Ansvarig lärare

Om du har några frågor kring ditt deltagande i studien eller det övergripande forskningsprojektet får du gärna ta kontakt med handledaren för examensarbetet tillika projektansvarig för forskningsprojektet:

Katarina Giritli-Nygren, professor i sociologi
Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap
Mittuniversitetet, Sundsvall
katarina.giritli-nygren@miun.se

Med vänlig hälsning,
Julia Nyman

Samtyckesformulär

Jag har tagit del av informationen om studien, fått tillfälle att ställa frågor
och fått dem besvarade. Jag samtycker till deltagande i studien.

Ort och datum

Namn

Bilaga 3 Intervjuguide

Bakgrundsinformation

Berätta kort om din roll i kommunen.

Stadsodling i kommunen idag

1. Hur definieras stadsodling i er kommun? Vad räknas som stadsodling och vad räknas inte som stadsodling?
2. På vilket sätt är stadsodling viktigt i er kommun?
3. Hur stort är intresset för stadsodling i er kommun? Finns till exempel väntelista för odlingslott eller liknande.
4. Vilka olika aktörer är det som bedriver stadsodling? På vilka sätt och varför bedriver de olika aktörerna stadsodling?
5. Kan alla invånare i kommunen utöva stadsodling? Vad finns det för begränsningar? Vilka drabbas av dessa begränsningar?
6. Hur arbetar er kommun för att göra stadsodling tillgängligt för alla medborgare?

Livsmedelsberedskap i kommunen idag

7. Arbetar er kommun med livsmedelsberedskap idag?
8. Hur ser det arbetet ut? Till exempel vilka aktörer och vilka aktiviteter är involverade i arbetet.
9. Vilka är de främsta utmaningarna med livsmedelsberedskap i er kommun?
10. Vad är viktigast för att skapa en trygg livsmedelsförsörjning och hur ser en trygg (motståndskraftig) livsmedelsförsörjning ut?
11. Hur skulle en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen kunna se ut enligt er?
12. Vilka förväntningar har ni på den enskilde individens beredskap?
13. Vad kan den enskilda individen förvänta sig av kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen?
14. Vad finns det för risker med eventuella störningar i livsmedelsförsörjningen? Vilka är de största riskerna?
15. Vilka löper störst risk vid störningar i livsmedelsförsörjningen? Hur arbetar kommunen för att minimera riskerna?
16. Vilka grupper tänker ni skulle behöva hjälp i ett tidigt skede vid allvarliga störningar i livsmedelsförsörjningen? Har ni en aktuell

plan för hur arbetet med att tillgodose dessa gruppers behov skulle gå till?

17. Vilken betydelse har det civila samhället för kommunens livsmedelsberedskap?
18. Är stadsodling inkluderat i kommunens arbete med livsmedelsberedskap idag?

Stadsodling som livsmedelsberedskap

19. Om stadsodlingen är en del av livsmedelsberedskapen:
 - a) På vilket sätt är stadsodling inkluderad i livsmedelsberedskapen?
 - b) Vilken typ av stadsodling är inkluderad i livsmedelsberedskapen?
 - c) Vad ser ni att stadsodling har för potential i livsmedelsberedskapen?
 - d) Vad fungerar bra idag med stadsodling som en del av livsmedelsberedskapen? Vad fungerar mindre bra?
 - e) Vilka utmaningar finns med stadsodling som en del i livsmedelsberedskapen? Till exempel intressekonflikter i stadsplanering med mera.
20. Om stadsodling **inte** är en del av livsmedelsberedskapen:
 - a) Varför inte?

Bilaga 4 Kodningsschema

Tabell 1

Tema och koder från tematisk analys, slutgiltigt schema

Teman	Stadsodling som risk	Stadsodlingens värde	Livsmedelsförsörjningens risker	Ojämligheter
Koder	Stökigt Lagstiftning Ansvarsfördelning För lite produktion Samordningsfunktion Särintresse	Hälsa Kunskapsöverföring Social gemenskap Biologisk mångfald Ökat intresse för odling Potential	Det storskaliga jordbruket Välmående företag Kommunens egna verksamheter Samhällsviktig verksamhet Krävs nationell styrning Jordbrukets geografiska spridning lokalt Handel	Geografisk spridning Föreningskravet Flerfamiljshus Funktionshinder Språk

Tabell 2

Synliggörande av kodernas relation till diskurser

Diskurs	Beredskapsdiskurs	Överlappande koder	Hållbarhetsdiskurs
Koder	Lagstiftning Ansvarsfördelning För lite produktion Särintresse Välmående företag Kommuners egna verksamheter Samhällsviktig verksamhet Handel	Stökigt Hälsa Biologisk mångfald Ökat intresse för odling Det storskaliga jordbruket Föreningskravet Flerfamiljshus Funktionshinder Språk	Kunskapsöverföring Social gemenskap Potential Geografisk spridning Jordbrukets geografiska spridning lokalt